

Rapport Arkeologiske utgravninger Tønsberg
nr 50/2008

Nedre Langgate 43, Tønsberg

Arkeologisk utgravning på Branntomta

Hanne Ekstrøm



| | |
|--------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| NIKU prosjektnummer/ årstall | 156282101/2008 |
| Berørt område | Nedre Langgate 43, Tønsberg |
| Gnr/Bnr | 1002/82 |
| Oppdragets art | Arkeologisk utgravning |
| Vedtak - saksnummer | 07/01060-15 P – Plansaker 83_84 Tønsberg kom. _ Ve |
| Oppdragsgiver | Riksantikvaren Distriktskontor Syd |
| Tiltakshaver | NEDREGATE 43 ANS v/ Petter Samuelson |
| Oppdraget utført av | Hanne Ekstrøm |
| Oppdraget utført dato | 02.06.08-08.08.08 |
| Koordinater | N 6570673.75, Ø 580127.53, H 9.27 N 6570668.66, Ø 580126.79, H 9.27 N 6570664.54, Ø 580122.62 H 8.51 N 6570668.04, Ø 580122.32, H 8.46 |
| Overflate, dagens | 10-11 moh. |
| Tilstedeværelse av automatisk fredete kulturlag/ bevaringskarakter | Bebyggelsesspor fra middelalder |
| Kulturhistorisk tolkning (kortfattet) | Tre husfaser hvorav to av fasene var fra middelalder, ca 1200-1350. 290 funn |
| Foto | NIKU; niku_ark_200001 - niku_ark_200727 |



Innhold

| | |
|----------------------------------------------------------------|----|
| 1. Innledning og bakgrunn | 4 |
| 1.1 Vedtakets art og prosjektplanlegging | 5 |
| 1.2 Utgravningsperiode og personale | 6 |
| 1.3 Etterarbeid | 7 |
| 2. Arkeologiske, historiske og topografiske opplysninger | 8 |
| 3. Problemstillinger | 9 |
| 4. Metode | 10 |
| 4.1 Utgravningsmetode og gjennomføring av feltarbeidet | 10 |
| 4.2 Dokumentasjon | 11 |
| 4.3 Funn og naturvitenskapelige prøver | 11 |
| 4.4 Foto | 12 |
| 5. Den stratigrafiske analysen og tolkninger | 13 |
| 5.1 Matrise | 13 |
| 5.2 Analyse; periodisering og faseinndeling | 14 |
| 5.2.1 Fase 1 – Hus III | 14 |
| 5.2.2 Fase 2 – Hus II | 20 |
| 5.2.3 Fase 3 – Etterreformatorisk aktivitet | 42 |
| 6. Oppsummering og diskusjon | 47 |
| 7. Litteratur | 48 |
| 8. Vedlegg | 49 |
| 8.1 Profiltegninger | 49 |
| 8.2 Lagliste | 52 |
| 8.3 Konstruksjonsliste | 54 |
| 8.4 Rapport; vedartsbestemmelse | 55 |

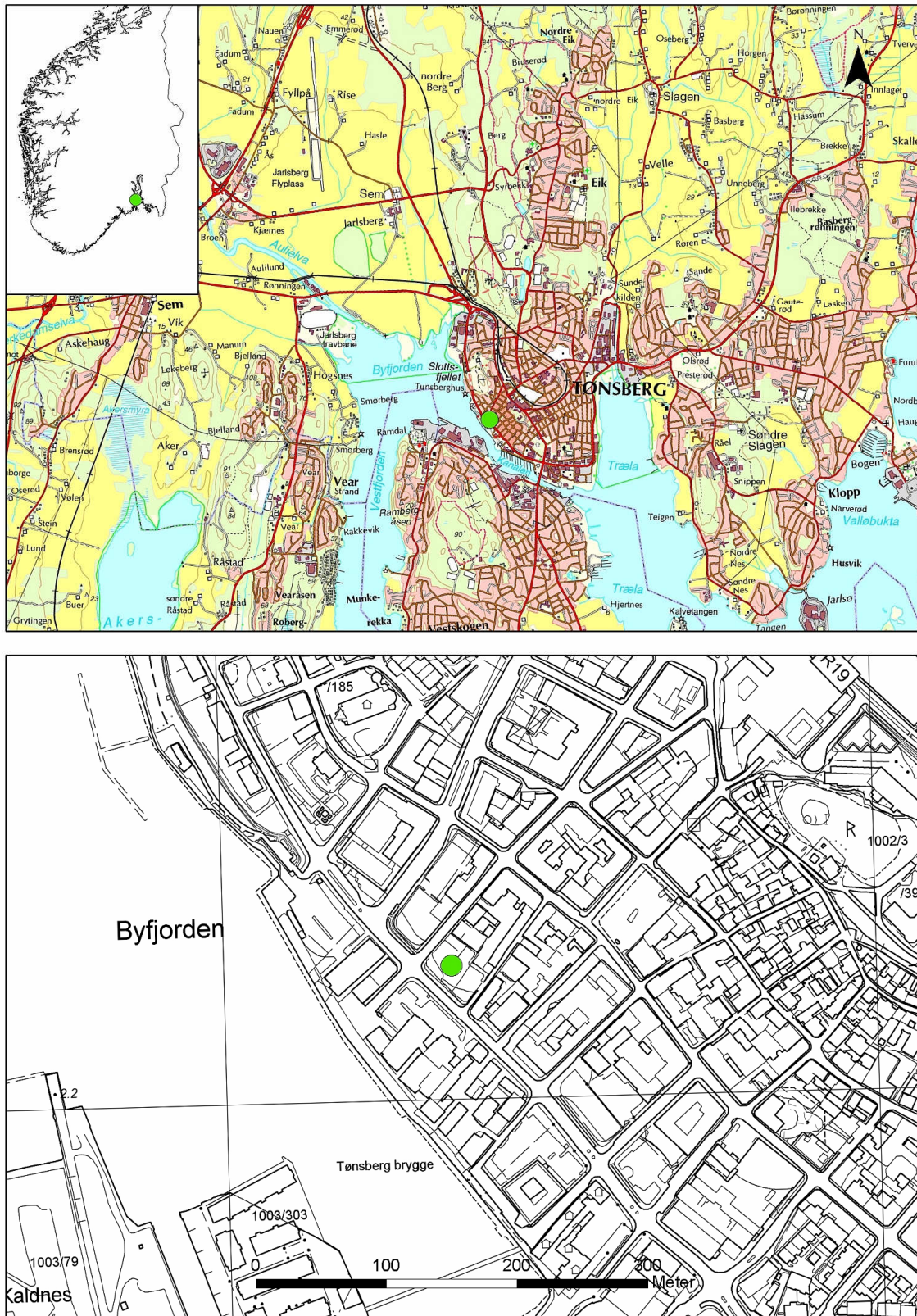
1. Innledning og bakgrunn

Tiltaksområdet (figur 1) lå innenfor det automatisk fredede kulturminneområdet; ”Middelalderbyen Tønsberg”. Undersøkelsen berørte et område som er svært sentralt i den middelalderiske bybebyggelsen, tomten er beliggende mellom den middelalderiske hovedgaten ”Stræti” og sjøen. I dette området er det tykke og til dels godt bevarte kulturlag.

Bebyggelsen på tomten Nedre Laggate 43 i Tønsberg brant ned våren 2007. Firmaet NEDREGATE 43 ANS ved Petter Samuelson søkte Riksantikvaren om tillatelse til å reise et nybygg fundamentert på pelar på tomten. Riksantikvaren aksepterte utbyggingen på eiendommen under forutsetning av at det ble gjennomført en arkeologisk undersøkelse i de deler som berørte automatisk fredede kulturminner. Da tiltakshaver ønsket å utvide grunnflaten til nybygget samt etablere heis ned til kjellernivå, innebar det arkeologisk utgravning av to begrensede arealer på den sørøstre delen av tomten.

Riksantikvaren ga tillatelse til fundamentering på pelar med vilkår om at det skulle brukes borede pelar med stålkjerne, og at tilstanden på kulturlag som ble berørt av fundamenteringen ble undersøkt gjennom opptak av jordsøyler fra pelehullene. I årene 2005-2007 gjennomførte Riksantikvaren, Prosjekt Bryggen og Stiftelsen Bryggen et forsknings- og utviklingsprosjekt knyttet til bygging på kulturlag. I dette prosjektet ble det blant annet utredet hvilke fundamenteringstyper og ulike typer pelar som gjorde minst skade på de omkringliggende kulturlag.

Effekten av peling på kulturlag kjennes ikke fullt ut i dag. Dette er bakgrunn for Riksantikvarens ønske om oppfølgende miljøovervåking med hovedmål å overvåke effekten av nybygget i områder mot de middelalderiske kulturlagene. Miljøovervåkingsprosjektet på tomten innebar opptak av 15 boresøyler. Jordsøylene ble tatt opp ved hjelp av en borerigg med et naverbor med diameter på 12 cm. Boringene ble utført av Bjørn Strøm AS ved Håkon Akerholt. Boresøylene ble dokumentert, organisert og pakket av ansatte ved NIKU i samarbeid med Bioforsk – jord og miljø. Det ble også etablert et langsiktig miljøovervåkingsprogram for å måle effekten av denne type fundamentering på omkringliggende kulturlag. Det ble også boret til ytterligere tre miljøbrønner for overvåking av kulturlagene på eiendommen. Miljøovervåkingsprogrammet skal gå over 5 år fra bygningen er ferdig bygget. Miljøbrønnene ble koblet til en felles logger som automatisk overfører data til Bioforsk.



Figur 1. Lokalisering av utgravningsfeltet; Nedre Langgate 43. Kart laget av Lars Gustavsen, NIKU.

1.1 Vedtakets art og prosjektplanlegging

Tiltaket ble delt opp i tre deler hvorav del 1 var en ordinær arkeologisk utgravning innenfor utvidelsen av tomten samt arealet for heissjakten, del 2 var undersøkelse og dokumentasjon av jordsøyler fra boring av pelehull, og del 3: etablering og gjennomføring av et flerårig miljøovervåkingsprosjekt. Det er kun den arkeologiske utgravningen (del 1) som blir gjennomgått i denne rapporten.

Næringsbygningen som skal oppføres på Nedre Langgate 43 skal ha parkeringskjeller med gulvnivå ca 2 m under dagens marknivå. I den forbindelse var det også ønske om å utvide arealet med 1 meter langs den sørøstre delen på 6,5 m lengde. I tillegg skulle det graves ut et område for trappesjakt og heissjakt på ca 19 m² til samme dybde, samt ytterligere 1,3 m dybde for selve heissjakten i et område på 3 m². I følge vedtaket skulle feltets utstrekning være 25 m². Utgravningsarealet skulle være 55 m³ hvorav 25 m³ skulle graves med maskin og ca 30 m³ skulle graves ut arkeologisk, det vil si et kulturlagsvolum på 30 m³.

Som beskrevet i prosjektbeskrivelsen kunne det bli bruk for mer tid i felt ved uforutsette situasjoner i felt. Det ble brukt mer felttid da det var større funntetthet enn beregnet, det ble også nødvendig å grave større deler enn antatt for hånd da det var vanskelig å estimere tykkelsen til det middelalderse kulturlaget. Dessuten viste det seg at premissene var endret ved feltarbeidets oppstart. I forbindelse med prosjektplanleggingen fremkom det frem ved flere samtaler mellom NIKU, Riksantikvaren og tiltakshaver at den arkeologiske utgravningen måtte gjennomføres innenfor en relativt kort tidsperiode på maksimum 6 uker. Det viste seg derimot at det videre arbeidet på tomten ble utsatt og tomten var til disposisjon til midten av august. Denne erkjennelsen burde vært gjort kjent for NIKU under prosjektplanleggingen, slik at en kunne omdisponert feltressursene for en mer effektiv gjennomføring.

De to miljøovervåkingsdelene, del 2 og 3, ble utført som et samarbeidsprosjekt mellom NIKU og Bioforsk - Jord og miljø, hvor NIKU har prosjektlederansvaret. Del 2 innebar boring av tolv jordsøyler som ble dokumentert og analysert i henhold til gjeldende standard innen arkeologi, jordkjemi og geoteknikk. Ansvarlig i felt var Anna Petersen ved NIKU i Trondheim (se rapport).

I forbindelse med forundersøkelsen i 2007 ble det etablert tre miljøbrønner, i tillegg ble det satt ned tre miljøbrønner under miljøovervåkingsprosjektet i 2008. Del 3 av prosjektet innebærer et miljøovervåkingsprogram med en varighet på 5 år. Grunnvannsstand, temperatur og redokspotensial overvåkes ved hjelp av miljøbrønner som er koblet til en felles logger som automatisk overfører data til Bioforsk.

1.2 Utgravningsperiode og personale

Den arkeologiske undersøkelsen ble prosjektert og ledet av personale på NIKU Distriktskontor Tønsberg. Det øvrige feltpersonale var prosjektengasjert. Ved ansettelse og lønns plassering av feltpersonale ble gjeldende regelverk og lønnsplan til NIKU fulgt. Den daglige drift og ledelsen i felt ble ivaretatt av prosjektleder/feltleder, Hanne Ekstrøm. Feltleder II, Marianne Johansson bisto prosjektleder i etterarbeidet.

Utgravningen ble utført innenfor tidsrommet 02.06.08-08.08.08. Den ordinære feltperioden var fastsatt til 02.06.08-27.06.08, i denne perioden var det fullt mannskap på opptil 5 personer inkludert gravende prosjektleder/feltleder I. I de neste 2 ukene fra 30.06.08-11.07.08 pågikk miljøovervåkingsprosjektet parallelt med utgravningen. I denne perioden og til feltarbeidet ble avsluttet var det 1-3 personer i felt, og tidvis ble feltarbeidet utført på funnlaboratoriet på NIKU Distriktskontor Tønsberg.

Følgende feltpersonale deltok i feltarbeidet i løpet av feltperioden:

Prosjektleder/feltleder I: Hanne Ekstrøm

NIKU-ansatt: Lise Marie Bye Johanssen

Feltleder II: Marianne Johansson

Feltleder II: Jorunn Thomassen

Feltassistent: Gunhild Høvik Hansen

Feltassistent: Sissel Bergh Jacobsen



Foto; niku_ark_200381. Fra venstre Gunnhild, Jorunn, Hanne og Marianne i felt.

1.3 Etterarbeid

Etterarbeidet besto av gjennomgang av feltdokumentasjon, stratigrafisk analyse/matrise, funnhåndtering samt analyse av feltresultatene og skriving av rapport. Etterarbeidet ble utført av prosjektleder og utgravningsleder, Hanne Ekstrøm, tidvis assistert av feltleder II; Marianne Johansson.

1.4 Formidling

Det var stor interesse for prosjektet i lokalavisen og lokale tv-stasjoner, prosjektet fikk følgende mediaoppslag:

| Dato | Type media | Media | Tittel | Journalist |
|----------|------------|---------------|----------------------------------------|----------------------|
| 05.06.08 | Tv | VF24 | ”Arkeologisk funn” | Harald Stavseth |
| 06.06.08 | Avis | Tønsberg Blad | ”- Spennende tomt” | Morten Børsum |
| 06.06.08 | Tv | Tb tv | ”- Spennende tomt” | - |
| 09.06.08 | Avis | Tønsberg Blad | ”Fant nesten hel pipe fra Christiania” | Morten Børsum |
| 10.06.08 | Tv | Tb tv | ”Krittpipe-funn overrasket | - |
| 11.06.08 | Tv | Tb tv | ”Fant pipa til tippoldefar” | - |
| 11.06.08 | Avis | Tønsberg Blad | ”Hyggelig pipeprat” | Morten Børsum |
| 30.06.08 | Avis | Tønsberg Blad | ”Kanskje en smedbolig” | Ellen Marie Andersen |
| 08.07.08 | Avis | Tønsberg Blad | ”Fant kam med runer” | Morten Børsum |

2. Arkeologiske, historiske og topografiske opplysninger

Terrenget i Tønsberg var og er skrånende ned mot sjøen. Bryggene lå ut i sjøen, og med rekker av hus innenfor som vendte i samme retning. Havnen dannet grunnlaget for plasseringen av bebyggelsen. Mellom husrekene gikk det veiter opp mot byen, og det var ofte kontinuitet i veitenes plassering og tomtegrensene gjennom middelalderen. Ut fra tidligere arkeologiske undersøkelser i gategrunnen viste det seg at bryggene på 1200-1300-tallet lå i den nåværende Nedre Langgates gategrunn. Den eldre bryggefronten fra 1100-tallet lå like på oppsiden av Nedre Langgate, det vil si på nedre del av tomten for tiltaksområdet (Ulriksen 2002).

Høsten 2007 ble det utført en forundersøkelse på det aktuelle tiltaksområdet. Undersøkelsen omfattet en vurdering av kulturlagsmengde samt en tilstandsvurdering som beskrev jordlagenes sårbarhet og tåleevne. Det ble registrert gode til meget gode bevaringsforhold, grunnvannsnivået ble antatt å være ca 3,2 moh. De intakte middelalderske kulturlagene under den eksisterende kjelleren på det brente bygget er på 2,6-2,8 m, og på resten av eiendommen er det antatt å være 4,5-5 m med kulturlag (Petersen 2007).

Utover forundersøkelsen på eiendommen Nedre Langgate 43 er tomten lite kjent arkeologisk. På 1970-tallet ble det foretatt enkelte registreringer i forbindelse med til dels grunne gravearbeider, det ble da registrert kulturlag kun 0,5 m under dagens overflate. Det er imidlertid utført systematiske arkeologiske undersøkelser på nabotomtene Nedre Langgate 41 og 45, og de tilstøtende gatene Møllegaten og Nedre Langgate.

Etter den gamle bebyggelsen ble revet på Nedre Langgate 41, har det flere ganger vært planer om å bygge på tomten, men planene har aldri blitt gjennomført. I forbindelse med planene ble det foretatt en arkeologisk undersøkelse på en liten del av tomten i 1981, og den resterende delen ble gravd under en forundersøkelse i 2001.

I 1981 ble et område på ca 85 m² undersøkt, til dels under et kjellergulv og til dels gårdsrommet på tomten. Gravedybden varierte fra 2,8 m innenfor kjelleren til 3,2 m på gårdsplassen, det ble til sammen gravd ut ca 110 m³. Det ble blant annet påtruffet middelalderske husrester og bryggekar, men det ble ikke gravd til bunnen, det vil si at det gjenstår både bygningsrester og kulturlag på tomten.

I 2001 ble det undersøkt et areal på ca 70 m² samt et område på ca 45 m² på den ovennevnte tomt; Nedre Langgate 41. Undersøkelsene viste at det enkelte steder ble påtruffet middelalderske kulturlag kun 0,6 m under dagens overflate.

Nedre Langgate 45 ble arkeologisk undersøkt i 1972-73. Det ble avdekket et område på ca 200 m², på ca 2/3 av feltet ble det gravd ned til steril undergrunn. Det ble påtruffet bryggekonstruksjoner i form av blant annet bryggekar og bryggedekke, og middelalderske bebyggelsesrester. Det ble samlet inn til sammen 6510 funn som hovedsakelig ble knyttet til aktivitetskategoriene hus og hushold med underkategoriene matlagning/forråd og personlig utstyr (Ulriksen 2007).

Da det ble lagt avskjærende kloakk i 1976 ble det gravd flere sjakter hovedsakelig i Nedre Langgate, men også en avstikker i tverrgaten Møllegaten. I Nedre Langgate ble det påtruffet bebyggelse på underliggende bryggekar i flere nivåer, i Møllegaten ble det registrert sammenhengende kulturlag rett under gatens bærelag, ca 1 m under asfalt (ibid).

3. Problemstillinger

Da det ikke tidligere er utført utgravninger på eiendommen, vet en ikke hva tomten ble brukt til i middelalder. Sentrale problemstillinger vil være knyttet til hvilke type aktiviteter og hvilken funksjon området har hatt, og om man kan se liknende type bebyggelsesmønster som på de omkringliggende tomtene. Var det samme type bygninger og faser som på nabotomtene, og kan en se bebyggelseskontinuitet eller eventuelt brudd i bruken av tomten?

Enkelte hevder at de den første husrekken mot havnen innholdt bygninger med lagerfunksjoner. Dette var gjerne bygninger uten ildsted, og kunne bestå av flere etasjer. En sentral problemstilling på tomten var derfor om bebyggelsessporene var etter hus med boligfunksjon eller bygninger som er brukt til lager, håndverksproduksjon etc. Om bygningene har vært boliger bør det være rester etter en form for ildsted, og det bør være gjenstander som er forbundet med husholdning eller hjemlige aktiviteter. Nærheten til havnen og havnemiljøet kan ha gjort tomten attraktiv for aktiviteter i forbindelse med sjøfart, fiske og fiskeforedling. Muligens kan det ha vært drevet handel, at det har vært bygninger som er brukt til lager for varer som kom inn sjøveien? Det er også en mulighet for at det kan ha vært verksteder på eiendommen, selv om tidligere undersøkelser og analyser har vist at håndverkerne med all sannsynlighet har holdt til i utkantområdene i den nordøstre delen av byen.

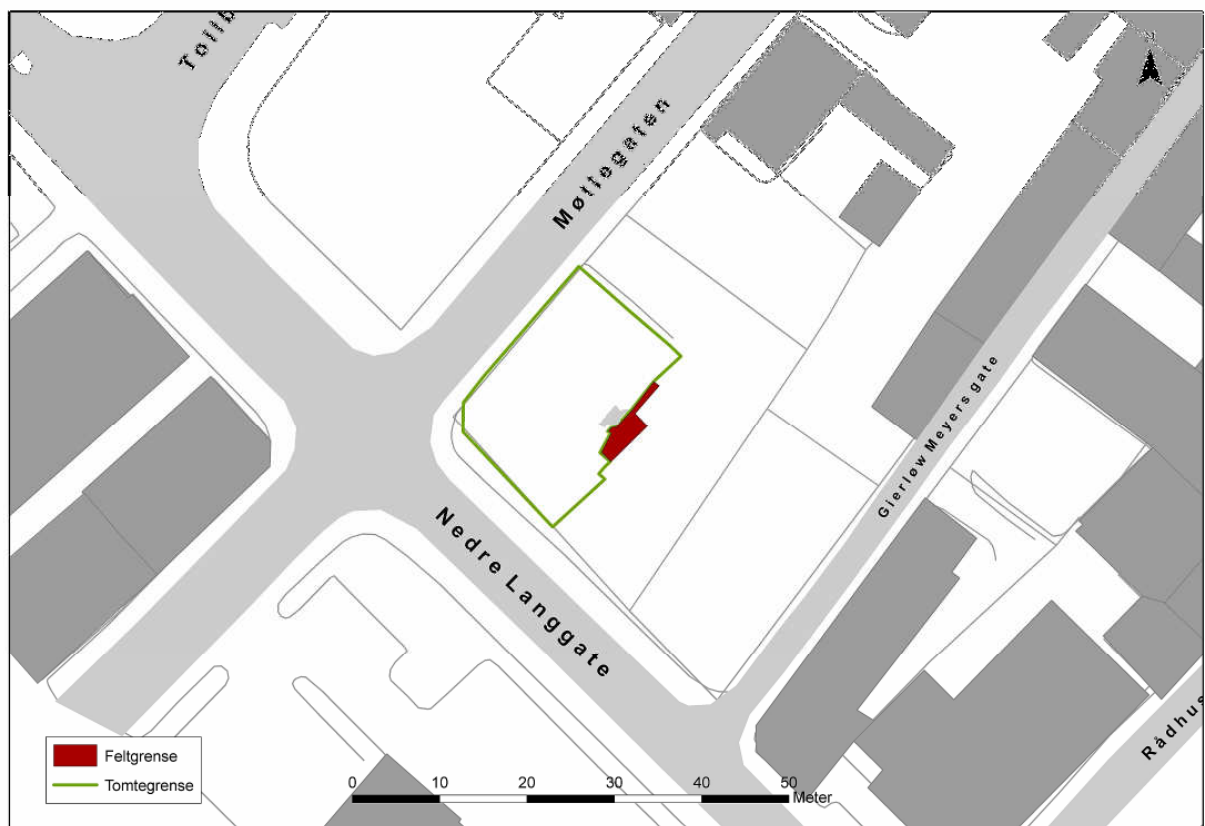
4. Metode

4.1 Utgravningsmetode og gjennomføring av feltarbeidet

Den arkeologiske undersøkelsen ble utført ved hjelp av både gravemaskin og håndgraving. Under asfalten var det bærelag og klare etterreformatoriske utfyllingslag bestående av sand, grus pukk, stein, og til dels gammel brostein og teglstein. Dette sjiktet varierte fra ca 0,6-1 m tykkelse. Dette ble fjernet med gravemaskin under overvåking av arkeologer.

De resterende masser ned til total gravedybde ble gravd for hånd med krafse og graveskje. Det ble gravd stratigrafisk, med unntak av enkelte perioder med tidsnød hvor det var nødvendig å gå over til grovere metoder og mer mekanisk tilnærming. Massene ble ikke såldet.

Feltet ble delt opp i tre deler; felt 1A, 1B og 1C. Felt 1A var hovedfeltet ned til total gravedybde, Felt 1B var den smale, østre delen av utgravningsfeltet ned til total gravedybde, og felt 1C var det kvadratiske området for heissjakten.



Figur 2. Oversiktskart; utgravningsfeltet markert med rød farge. Kart laget av Lars Gustavsen, NIKU.

4.2 Dokumentasjon

Det ble ikke benyttet registreringsskjemaer i felt, men det ble benyttet enkle lag- og konstruksjonslister samt lister for nummerering av funn og prøver. Kulturlag, konstruksjoner, funn og opptak av naturvitenskapelige prøver ble dokumentert og merket på plan- og profilttegninger i målestokk 1:20. Bygningsrester og andre strukturer ble finrenset og undersøkt, og det ble tatt prøver av utvalgte konstruksjoner. Gjenstander ble samlet inn systematisk fra de enkelte kulturlag, på grunn av tidsnød ble størstedelen av funnhåndteringen utført etter endt feltarbeid.

Den stratigrafiske informasjonen ble ført direkte inn i et digitalt stratigrafi-program på en felt-pc. Stratify 1.5 ble benyttet som et redskap i felt, men også under den stratigrafiske analysen i forbindelse med etterarbeidet. Stratigrafi er en metode for relativ datering av arkeologiske kontekster. All informasjon blir ført inn i skjemaer, som automatisk blir satt inn i et diagram som viser kontekstene og deres stratigrafiske forhold.

Det ble fotografert, og det ble utført digital innmåling med Leica TPS1200+. Leica-utstyret var nyinnkjøpt til NIKU for feltsesongen 2008, og ble kun anvendt i starten av utgravningen da personale med relevant faglig kompetanse var tilknyttet prosjektet. Dette vil si at det var de øverste sjiktene tilhørende fase tre som ble målt inn, samt feltets utstrekning på det daværende tidspunktet.

4.3 Funn og naturvitenskapelige prøver

Funnhåndteringen besto av vask av gjenstander, registrering, katalogisering og pakking til forsendelse. Gjenstandene hadde en varierende bevaringsgrad avhengig av funnomstendigheter og gjenstandens materiale. Ian Reed ved NIKU i Trondheim bisto med spesialkompetanse og bestemming av et utvalg keramikkskår.

Etter en omgående og tidkrevende funnsortering ble det registrert 296 poster i Oldsaksamlingens gjenstandsdatabase, inkludert 6 naturvitenskapelige prøvene. Denne utvelgelsen ble gjort i samarbeid med Riksantikvaren ved Jens Rytter, og i forståelse med Kulturhistorisk museum i Oslo. Følgende funnkategorier var representert: metall, tre, keramikk, kritt Piper, lær, glass/rav/bergkrystall, bein/horn/gevir, kleber, skifer, annen stein, tekstil/tau, og brent leire. De tre største funnkategoriene var keramikk, lær og kleber.

Materialet utgjorde følgende gjenstandsfordeling:

- Keramikk: 94 poster (32,5 %)
- Lær: 54 poster (18,5 %)
- Kleber: 53 poster (18 %)
- Tre: 27 poster (9 %)
- Metall: 20 poster (7 %)
- Skifer: 16 poster (5,5 %)
- Bein/horn/gevir: 8 poster (3 %)
- Annen stein: 2 poster (0,5 %)
- Brent leire: 7 poster (2,5 %)
- Tekstil/tau: 3 poster (1 %)
- Kritt Piper: 1 post (0,5 %)
- Glass/rav/bergkrystall: 5 poster (2 %)

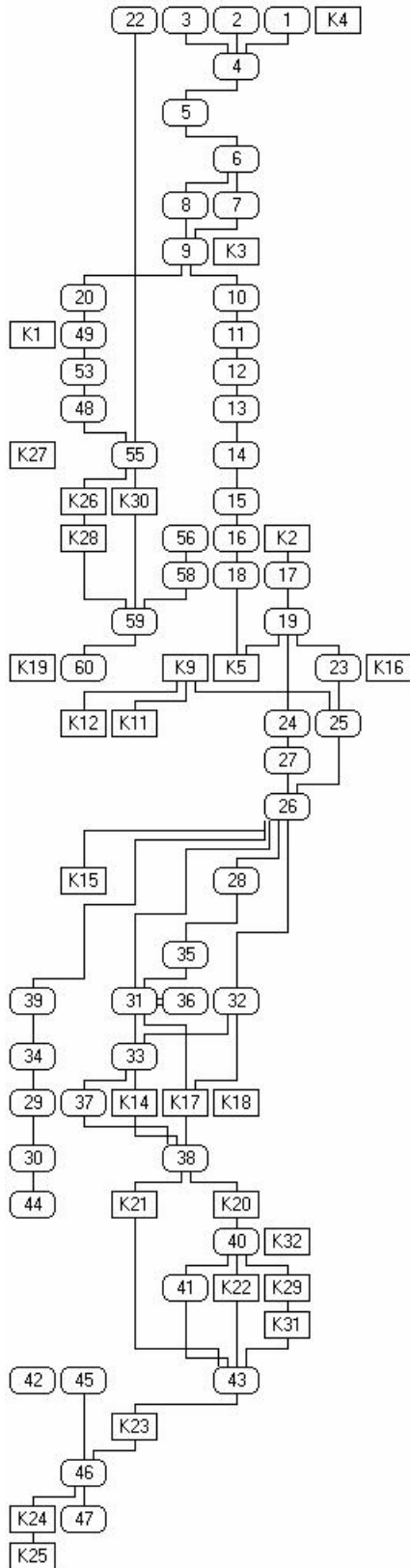
Det ble til sammen samlet inn 12 naturvitenskapelige prøver hvorav halvparten ble kassert. Det ble tatt vare på 3 kullprøver fra henholdsvis deler av tregulvet (K19) i hus II, toppen av ildsted K9, og fra fyllmassen i ildsted K14. 3 prøver var av tre, samtlige ble saget ut i skiver for hånd da treverket var svært bestandig og godt bevart. Den ene treprøven ble tatt ut fra svillstokk 1; K5, den andre ble tatt av fundamentstokken (K12) til ildstedet K9, og den tredje ble tatt fra stokk 3 fra profil 1 i stabberekken K16. Det ble også tatt 6 makrofossilprøver hvor alle ble kassert i samråd med Kulturhistorisk museum (KHM). Samtlige kull- og treprøver ble sendt til vedartsbestemmelse til statsstipendiat Helge Irgens Høeg. Animalosteologisk materiale ble ikke samlet inn.

4.4 Foto

Det ble tatt 727 bilder i felt samt gjenstandsbilder, men ved sorteringen av fotomaterialet ble antallet redusert til 332 bilder. Bildene ble tatt i både JPEG og Raw (CR2). I 2008 innførte NIKU en ny database for foto, hvor alle fotoene ble lagt i en felles database. Databasen ble skrevet ut, og erstatter de gamle fotolistene (se vedlegg). Fotoene ble nummerert som i basen; niku_ark_200001 - niku_ark_200727.

5. Den stratigrafiske analysen og tolkninger

5.1 Matrise



5.2 Analyse; periodisering og faseinndeling

Ved nærmere undersøkelse av dokumentasjonsmateriale og sammenstilling av de tre profilene i feltet er det tydelig at terrenget har vært mer skrånende mot sjøen enn i dag. Tomten Nedre Langgate 43 ble utfylt i øvre del, trolig allerede på 1500-1700-tallet.

Under etterarbeidet og arbeidet med den stratigrafiske analysen ble feltet delt opp i tre faser hvorav alle ble definert ut fra bebyggelse. Hver husfase ble igjen delt opp i tre nivåer; planering, selve bygningen og relaterte strukturer, og påfylling da husets brukstid er over. Fasene ble nummerert fortløpende fra den eldste til den yngste, det vil si at fase 1 ble gitt til den eldste husfasen, nivåene derimot er blitt nummerert etter den relative stratigrafien hvor nivå 1 er den yngste situasjonen. I hvert nivå blir det gjort rede for funn og eventuelle opptak av naturvitenskapelige prøver.

5.2.1 Fase 1 – Hus III

| | Lag | Konstruksjoner | Tegningsnr. |
|---------|-----------------------|-----------------------------|-------------|
| Felt 1C | 38, 40, 41, 42, 43 | K21, K29, K22? K23? K32? | 16-21 |

Hus III var den eldste bygningen som ble undersøkt i utgravningsområdet. Det var kun en liten rest av bygningen som ble dokumentert, da den ble avdekket i heissjakten, felt 1C. Da det var et lite areal var det vanskelig å få en helhetsforståelse av konstruksjonen, og på grunn av stor tidsnød ble de fragmenterte restene etter hus III gravd og dokumentert noe enklere.

Bygningen var ubrent, og blir ut fra enkelte synlige konstruksjonsdetaljer tolket til å ha en datering til første halvdel av 1200-tallet. Ut fra gulvplankenes lengderetning ser det ut til at bygningen var orientert vinkelrett på sjøen. Hus III besto av en trapesformet svillstokk (K21) og et sammenhengende tregulv (K29).

Det ble også påtruffet to parallelle trettliggende trestokker (K20) som kan ha tilhørt hus III. Stokkene kan ha ligget oppe på hverandre eller vært deler av den sammenraste huskonstruksjonen. Det ble også funnet en rundstokk (K22) med en noe annerledes orientering enn den trapesformede svillstokken, det var noe usikkert om trestokken hadde relasjon til bygningen.



Foto; niku_ark_200673. Tregulv K29 samt avkuttet trapesformet svillstokk; K21.



Foto; niku_ark_200716. Den avkuttede trapesformede svillstokken; K21 (se blå pil) og rester etter tregulvet; K29.

I tillegg ble det gravd frem to tettliggende halvkløyvinger (K20) og en halvkløyving (K22), som muligens kan ha tilhørt samme bygning eller eventuelt en bygård i samme husrekke. Like over tregulvet ble det registrert en treplanke på tvers, som kan ha hatt relasjon til bygningen. Det ble også avdekket en lett trekonstruksjon bestående av treplanker, som kan ha hatt relasjon til hus III.

Nivå 1- påfyllingslag over husfasen

Det ble registrert to lag som ble tolket til en form for utfyllingslag over bygningen.

Lag 38 i felt 1C besto av kompakt brun humus og flis, og var 20-30 cm tykt, og lå ca 205 cm under dagens overflate. Laget var heldekkende i felt 1C, lag 38 var relativt yngre enn lag 40. Lag 38 var meget funnførende. I øverste sjikt av laget ble det gjort følgende funn: F172-177 og 179-185. Funnene besto hovedsaklig av keramikkskår, men også fragmenter av baksteheller, et bryne og restene etter en lærsko av ukjent type. I nedre sjikt av lag 38, ble følgende funn samlet inn: F186-F194, F196-F199, F201-F208 og F323. Funnene omfattet keramikkskår deriblant keramikk fra York eller Lincoln og Beverly i England og svartgods, bakstehellefragment, bryner, lærfragmenter deriblant restene etter en sko uten lukking og en mulig pung, og gjenstander av jern som nagler og en krok.

I lag 38 lå det en konstruksjon som fikk betegnelsen K20. K20 besto av to halvkløyvinger, strukturen vil bli nærmere beskrevet i nivå 2. Det var usikkert om de to stukkene lå in situ, og hvilken relasjon de hadde til hus III.

Lag 40 i felt 1C var et brunt kompakt flislag, iblandet noe møkk. Laget lå direkte oppe på tregulvet K29 i hus III. Lag 40 var 5-25 cm tykt, og var heldekkende i felt 1C. Det ble påtruffet følgende funn i laget; F200, F209-F216 og F324. Laget innholdt funn som kan ha tilhørt huset eller hatt en nær relasjon til aktiviteter som ble utført på tomten, men gjenstandene kan også ha ligget i påfyllingsmassen. Funnene besto av lærfragmenter, en støttann av svin, og en mulig håndtein. Det ble også påtruffet keramikk av typen svartgods, uten sikker datering.

Funn i fase 1, nivå 1

| Fnr | Cnr | Gjenstand/ Del | Materiale | Felt | Lag | Konstruksjon/ kontekst/kommentar | Tnr | Sign |
|-----|-----------|---------------------------|-----------|------|-----|-------------------------------------|-----|------|
| 172 | 56572/87 | Kar; buk | Leirgods | 1C | 38 | - | 16 | HE |
| 173 | 56572/230 | Bakstehelle | Kleber | 1C | 38 | - | 16 | HE |
| 174 | 56572/88 | Kar; buk | Leirgods | 1C | 38 | - | 16 | HE |
| 175 | 56572/89 | Kanne; hank | Leirgods | 1C | 38 | Grimston? | 16 | HE |
| 176 | 56572/267 | Bryne | Skifer | 1C | 38 | - | 16 | MJ |
| 177 | 56572/90 | Kar; bunn | Leirgods | 1C | 38 | Svartgods | 16 | HE |
| 179 | 56572/231 | Bakstehelle | Kleber | 1C | 38 | - | 16 | MJ |
| 180 | 56572/157 | Ukjent | Lær | 1C | 38 | - | 16 | MJ |
| 181 | 56572/91 | Kar; buk | Leirgods | 1C | 38 | - | 16 | MJ |
| 182 | 56572/92 | Kar; buk | Leirgods | 1C | 38 | Svartgods | 16 | MJ |
| 183 | 56572/158 | Sko; overlær (forpart) | Lær | 1C | 38 | - | 16 | HE |
| 184 | 56572/276 | Kar; buk | Leirgods | 1C | 38 | - | 16 | MJ |
| 185 | 56572/93 | Kar; buk | Leirgods | 1C | 38 | - | 16 | HE |
| 186 | 56572/94 | Kar; buk | Leirgods | 1C | 38 | York eller Lincoln: | 17 | HE |

| | | | | | | | | |
|-----|-----------|-------------|----------|----|----|-----------------------------------------------|----|----|
| | | | | | | 1200-1300-t. Under treverk, vest for K14 | | |
| 187 | 56572/159 | Ukjent | Lær | 1C | 38 | Oppe på treverket i laget, mulig spaltet såle | 17 | HE |
| 188 | 56572/95 | Kar; bunn | Leirgods | 1C | 38 | Svartgods. Vest for K20 | 17 | HE |
| 189 | 56572/96 | Kar; buk | Leirgods | 1C | 38 | Svartgods | 17 | HE |
| 190 | 56572/12 | Nagle | Jern | 1C | 38 | Over K21 | 17 | MJ |
| 191 | 56572/13 | Krok? | Jern | 1C | 38 | Oppe på treverk | 17 | HE |
| 192 | 56572/160 | Ukjent | Lær | 1C | 38 | Mellom K20 og K21 | 17 | MJ |
| 193 | 56572/97 | Kar; rand | Leirgods | 1C | 38 | Engelsk leirgods: 1200-t. Vest for K20 | 17 | HE |
| 194 | 56572/161 | Ukjent | Lær | 1C | 38 | Vest for K20 | 17 | HE |
| 196 | 56572/268 | Bryne | Skifer | 1C | 38 | Vest for K20 | 17 | HE |
| 197 | 56572/162 | Ukjent | Lær | 1C | 38 | Vest for K20 | 17 | HE |
| 198 | 56572/163 | Kantbånd | Lær | 1C | 38 | Vest for K20 | 17 | HE |
| 199 | 56572/164 | Pung? | Lær | 1C | 38 | Mellom K20 og K21 | 17 | MJ |
| 200 | 56572/98 | Kar; buk | Leirgods | 1C | 40 | Svartgods | 18 | HE |
| 201 | 56572/165 | Ukjent | Lær | 1C | 38 | Vest for K20 | 17 | HE |
| 202 | 56572/99 | Kar; bunn | Leirgods | 1C | 38 | Utknepet fot. Mellom K20 og K21 | 17 | HE |
| 203 | 56572/166 | Ukjent | Lær | 1C | 38 | Mellom K20 og K21 | 17 | MJ |
| 204 | 56572/232 | Bakstehelle | Kleber | 1C | 38 | Mellom K20 og K21 | 17 | MJ |
| 205 | 56572/167 | Sko | Lær | 1C | 38 | Sko uten lukking. Inntil, øst for K21 | 17 | MJ |
| 206 | 56572/168 | Ukjent | Lær | 1C | 38 | Mellom K16 og K21 | 17 | MJ |
| 207 | 56572/14 | Nagle | Jern | 1C | 38 | Mellom K16 og K21 | 17 | MJ |
| 208 | 56572/100 | Kanne; buk | Leirgods | 1C | 38 | Beverly: slutten av 1200-t. Mellom K20 og K21 | 17 | HE |
| 209 | 56572/204 | Tann | Bein | 1C | 40 | Støttann fra svin; mulig bearbeidet | 18 | HE |
| 210 | 56572/44 | Håndtein | Tre | 1A | 40 | Inntil, vest for K21 | 18 | MJ |
| 211 | 56572/101 | Kar; bunn | Leirgods | 1A | 40 | Utknepet fot | 18 | MJ |
| 212 | 56572/169 | Ukjent | Lær | 1A | 40 | Mellom K16 og K21 | 18 | HE |
| 213 | 56572/170 | Ukjent | Lær | 1A | 40 | Vest for K21. | 18 | HE |
| 214 | 56572/102 | Kar; rand | Leirgods | 1A | 40 | Svartgods | 18 | MJ |
| 215 | 56572/171 | Ukjent | Lær | 1A | 40 | Vest for K21. | 18 | HE |
| 216 | 56572/172 | Ukjent | Lær | 1A | 40 | Vest for K21. | 18 | MJ |
| 323 | 56572/192 | Ukjent | Lær | 1C | 38 | Øst for K16 | 17 | MJ |
| 324 | 56572/47 | Beger | Tre | 1C | 40 | På gulvet; K29, hus III. Lokk eller bunn | 19 | MJ |

Nivå 2- restene etter hus III

K20 besto av to tettliggende parallelle trestokker, og ble påtruffet 205-220 cm under dagens overflate. Det ble avdekket henholdsvis 230 cm av den vestre stokken, og kun 130 cm av den østre stokken da denne var forstyrret av en yngre konstruksjon, halvkløyvingene fortsatte inn i profil 1. Stokkene hadde begge en diameter på ca 20 cm og var ca 15-20 cm tykke.

De to stakkene lå parallelt med den trapesformede svillstokken (K21), men lå på et noe høyere nivå. K20 og K21 kan ha tilhørt samme konstruksjon; hus III. Det er en stor mulighet for at de to stakkene som fikk fellesbetegnelsen K20 opprinnelig har ligget oppe på

hverandre, eller at de ikke lå in situ og var deler av den sammenraste huskonstruksjonen, men trestokkene kan også ha blitt brukt til utfylling eller til å stabilisere jordmassene.

Vest for stokkene, delvis beliggende under, ble det påtruffet to treplanker som kan ha hatt relasjon til stokkene, og dermed huset. Det ble også funnet to trerester som kan ha vært rester etter en stokk/planke som lå over K20 eller mellom de to stokkene i K20, dette var svært vanskelig å registrere da konstruksjonen var forstyrret. Trerestene vest for K20 fikk ikke eget konstruksjonsnummer da det var usikkert hvilken relasjon de hadde til huset. Det er svært trolig at trerestene var rester etter den sammenraste huskonstruksjonen.

I den nordlige delen var begge stokkene noe fragmentert, da de var helt og delvis forstyrret av et yngre ildsted. Ildstedet **K14** var yngre enn hus III, men eldre enn hus II. Strukturen ble avdekket ca 190 cm under dagens overflate, og var forstyrret og planert ut i toppen. Ildstedet var oppbygd med store kantsteiner som var maksimalt 50 cm dype. Fyllmassen **lag 27** besto av stein, sand, brent treflis, kull og aske. Det ble tatt en naturvitenskapelig prøve av kullet i ildstedet; **P7**.

K21 var en trapesformet svillstokk, beliggende i retning sørøst-nordvest. Svillstokken ble påtruffet på 215 cm dybde under dagens overflate. Den hadde maksimal bredde på 30 cm i bunnen, og var ca 30 cm høy. Den trapesformede svillstokken var svært godt bevart, og ble avdekket i hele heissjaktens bredde. Tregulvet (K29) lå inntil svillstokken.

K22 var en rundstokk, beliggende sørøst-nordvest. Trestokken ble påtruffet 220 cm under dagens overflate, delvis under K20. Stokken hadde en noe annerledes orientering enn K21, men har trolig tilhørt samme bygning. Da tregulvet (K29) ligger inntil K21, er det trolig at det er K22 som ligger ute av posisjon, muligens har den opprinnelig ligget oppe på den trapesformede svillstokken. Rundstokken hadde en diameter på ca 30 cm. Den ble avdekket i hele heissjaktens bredde, og var meget godt bevart.

K29 var den synlige rest av tregulvet i hus III. Tregulvet ble påtruffet ca 245 cm under dagens overflate, og lå inntil den trapesformede svillstokken (K21). I tregulvets lengderetning var det maksimalt 60 cm som ble avdekket, gulvet ble avdekket i hele heissjaktens bredde, i den østre siden. Tregulvet besto av syv gulvplanker av halvkløyvinger hvor bredden varierte fra 23-37 cm, og tykkelsen varierte fra 8-14 cm. Treverket var meget godt bevart.

K32 ble kun registrert i den østre profilkanten i felt 1C. Den besto av en planke som lå på tvers over tregulvet K29. Mellom de to konstruksjonene lå det knyttnevestore steiner. K32 kan ha hatt en funksjon i bygningen, for eksempel en gulvstokk.

Nivå 3- Planering under bygningen

Lag 41 besto av sandblandet gråbrun humus. Laget hadde utbredelse vest for K22, og lå også noe over denne konstruksjonen. Det ble ikke påtruffet gjenstander i laget. Lag 41 var yngre enn lag 42 og 43.

Lag 42 besto av grå leire, og artet seg som en lomme i lag 43. Laget var derfor samtidig med lag 43 og eldre enn lag 41. Lag 42 var ikke funnførende.

Lag 43 innholdt brun møkk iblandet noe humus og flis, og en stor andel dyrebein. Massen er også noe sandblandet, og det forekom linser med sand i bunnen av laget. Massen var til dels fuktig, og var svært oksiderende. Lag 43 var 15-30 cm tykt, og hadde en ondulerende overflate. Vest for K22, like ved lag 42 ble det registrert felter med mørk grå fin flis som kunne minne om barnåler. I bunnen av laget blir det mer konsentrert møkk, og det ble påtruffet en del fingertykke kvister som lå på kryss og tvers.

I øvre del av laget, like under tregulvet (K29) i hus III, ble det påtruffet to trestokker (**K31**). Den ene var en liggende trestokk, avkuttet i den ene enden, og som fortsatte inn i profil 1. Den andre stokken ble helt avdekket, og lå delvis under den andre trestokken. Ingen av trestokkene lå in situ, men har trolig fungert som stabiliserende elementer i planeringen under bygningen.

Det ble påtruffet en del funn i laget; F217-F222, F224-F242 og F324-F327.

Hovedfunnkategorien var lær, det ble blant annet trolig funnet rester etter seks sko deriblant en høy reimsko og en frontsnøresko. Dette var det laget i undersøkelsesområdet som innholdt mest lær. Det ble også påtruffet et fragmentert kar av kleber, fragmenter av baksteheller, et mulig beslag av kobberlegering, og gjenstander av tre, blant annet deler av et tønnelokk. Det ble også funnet enkelte daterende keramikkskår, blant annet engelsk leirgods fra tidlig 1200-tallet, tysk Kugeltopf fra tidlig 1200-tallet, og sydiskandinavisk rødgods datert til år 1225-1325.

Funn i fase 1, nivå 3

| Fnr | Cnr | Gjenstand/del | Materiale | Felt | Lag | Konstruksjon/kontekst/kommentar | Tnr | Sign |
|-----|-----------|---------------|----------------|------|-----|---------------------------------|-----|------|
| 217 | 56572/173 | Ukjent | Lær | 1C | 43 | - | 20 | MJ |
| 218 | 56572/233 | Kar; buk | Kleber | 1C | 43 | Inn mot profil 1 | 20 | HE |
| 219 | 56572/15 | Beslag? | Kobberlegering | 1C | 43 | Trekantet form | 20 | MJ |
| 220 | 56572/174 | Sko; bes | Lær | 1C | 43 | - | 20 | MJ |
| 221 | 56572/175 | Ukjent | Lær | 1C | 43 | - | 20 | MJ |
| 222 | 56572/176 | Sko | Lær | 1C | 43 | Høy reimsko | 20 | HE |
| 224 | 56572/177 | Sko; såle | Lær | 1C | 43 | Liten størrelse | 20 | HE |
| 225 | 56572/178 | Sko; såle | Lær | 1C | 43 | - | 20 | HE |
| 226 | 56572/234 | Bakstehelle | Kleber | 1C | 43 | Mellom K21 og K22 | 20 | HE |
| 227 | 56572/179 | Ukjent | Lær | 1C | 43 | Avkutt | 20 | MJ |
| 228 | 56572/180 | Sko; overlær | Lær | 1C | 43 | - | 20 | HE |
| 229 | 56572/181 | Ukjent | Lær | 1C | 43 | - | 20 | HE |
| 230 | 56572/182 | Sko; såle | Lær | 1C | 43 | - | 21 | HE |
| 231 | 56572/213 | Kar; buk | Leirgods | 1C | 43 | Engelsk leirgods: tidlig | 21 | MJ |

| | | | | | | | | |
|-----|-----------|-----------------------|----------|----|----|------------------------------------------------------------|----|----|
| | | | | | | 1200-t. Under tregulv i hus III | | |
| 232 | 56572/235 | Bakstehelle | Kleber | 1C | 43 | M/ reparasjon | 21 | HE |
| 233 | 56572/214 | Kar; buk | Leirgods | 1C | 43 | Sydsandinavisk rødgods: 1225-1325. Under tregulv i hus III | 21 | MJ |
| 234 | 56572/236 | Bakstehelle | Kleber | 1C | 43 | M/ reparasjon. Oppe på K23 | 21 | MJ |
| 235 | 56572/183 | Ukjent | Lær | 1C | 43 | Avkutt | 21 | MJ |
| 236 | 56572/184 | Sko; såle, overlær mm | Lær | 1C | 43 | Frontsnøresko. Inntil profil 1 | 21 | MJ |
| 237 | 56572/45 | Tønnelokk | Tre | 1C | 43 | Under K23 | 21 | HE |
| 238 | 56572/16 | Nagle | Jern | 1C | 43 | Sør for K23 | 21 | MJ |
| 239 | 56572/185 | Ukjent | Lær | 1C | 43 | Avkutt | 21 | MJ |
| 240 | 56572/269 | Bryne | Skifer | 1C | 43 | Slipespor | 21 | MJ |
| 241 | 56572/205 | Emne? | Tann | 1C | 43 | Støttann fra svin | 21 | MJ |
| 242 | 56572/46 | Ukjent | Tre | 1C | 43 | M/ hull | 21 | MJ |
| 324 | 56572/47 | Lokk/bunn | Tre | 1C | 40 | Øst for K21 | 19 | MJ |
| 325 | 56572/136 | Kokepotte; rand | Leirgods | 1C | 43 | Tysk Kugeltopf: tidlig 1200-t | 21 | MJ |
| 326 | 56572/193 | Ukjent | Lær | 1C | 43 | - | 21 | MJ |
| 327 | 56572/137 | Kar; buk | Leirgods | 1C | 43 | - | 21 | MJ |

5.2.2 Fase 2 – Hus II

| | Lag | Konstruksjoner | Tegningsnr. |
|----------------|---------------------------|----------------------------|---------------------|
| Felt 1A | 19, 22, 26, 39 | K5, K9, K11, K12, K16, K19 | T12, T13A-B, T14-18 |
| Felt 1B | 22, 48 53, 55, 56, 58, 59 | K26, K27, K28, K30 | T24-T33 |

Hus II ble rammet av en svært omfattende brann, de fleste konstruksjonselementene var helt eller delvis brent eller varmepåvirket. Ut fra retningen til stokkene som er tolket til langsviller samt gulvplankenes lengderetning ser det ut til at bygningen var orientert vinkelrett på sjøen. Trolig var Hus II fra siste halvdel av 1200-tallet.

Bygningen var laftet; det ble avdekket svillstokker som dannet en lafteramme (K5), det ble også avdekket en trolig svillstokk (K28) i felt 1B som kan ha tilhørt samme bygning. Hus II ble fundamentert på en stabberekke og under to av svillstokkene lå det svillsteiner. Steinene lå under langsvillene, noe som kan tyde på at disse svillene er lagt til sist for å jevne ut høydeforskjellen mellom svillstokkene. Stabberekken (K16) besto av tettstilte stolper som var plassert under den ene kortsvillen.

Tregulvet i felt 1A (K19) besto av til dels hardt brente halvkløyvinger og var svært solid. Det ble også påtruffet rester etter tregulv i felt 1B (K26, K30) som kan ha tilhørt samme bygning. Bygningen har trolig innholdt minimum to rom. I det ene rommet ble det påtruffet et hjørneildsted eller muligens restene etter en røykovn (K9, K11, K12). Det var vanskelig å avgjøre ut fra konstruksjonselementer om bygningen kan ha hatt to etasjer, men da den var fundamentert på en stabberekke kan dette indikere at huset kan ha hatt flere etasjer. Det ble også funnet en ansamling med blant annet brent sand, stein og leire oppe på gulvet i huset,

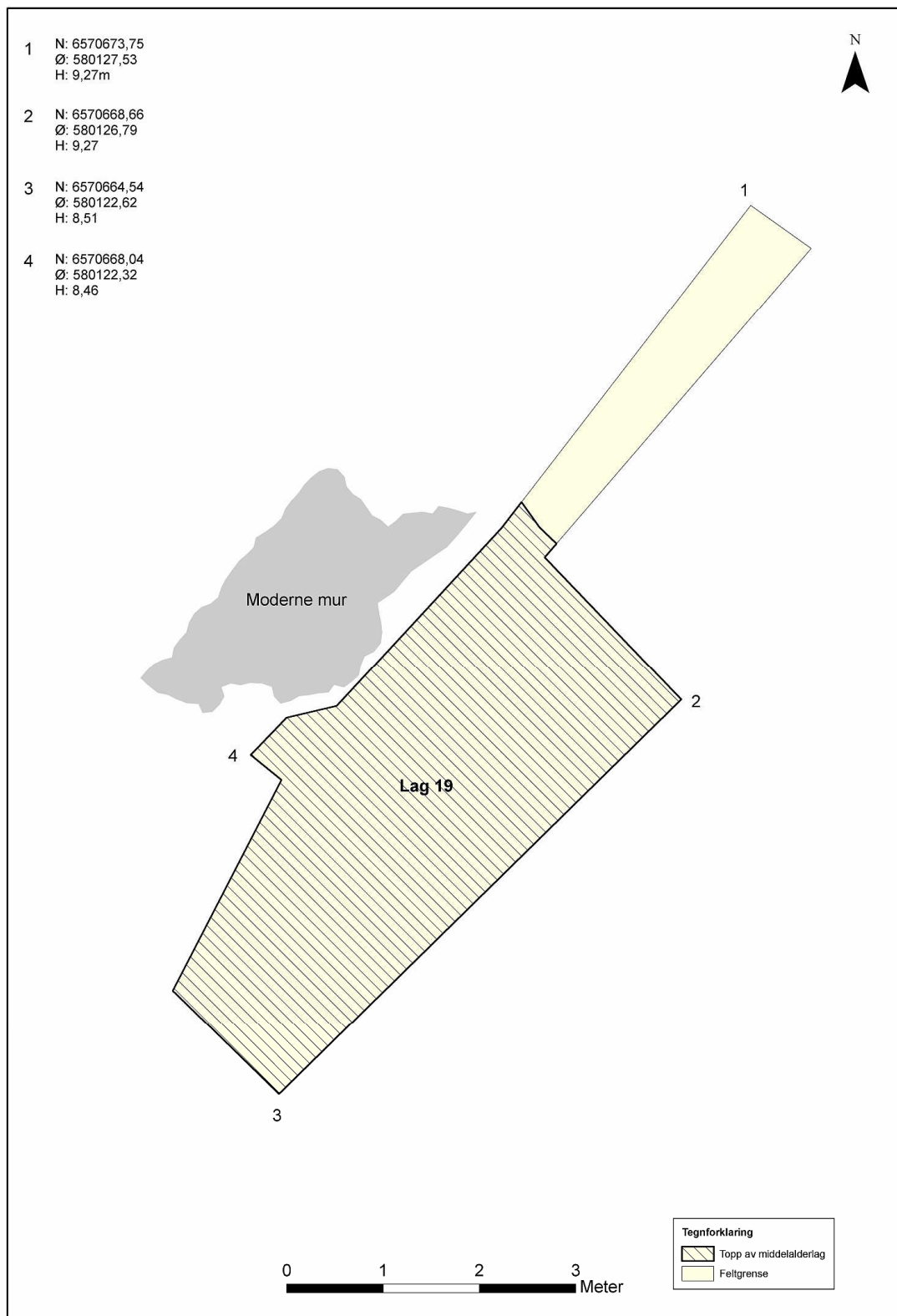
noe som eventuelt kan stamme fra et ildsted i annen etasje som kollapset i forbindelse med brannen.

Det er noe usikkert om det var rester etter en eller to hus i fase 2. Det ble påtruffet klare bebyggelsesspor i både felt 1A og 1B på samme nivå, dessverre var det vanskelig å stadfeste i felt om det var samme bygning. Det er derimot mulig at det kan ha vært to tettliggende gårder som kun var adskilt med et dråpefall.



Foto; niku_ark_200349. Avdekking av Hus II med brannlag (lag 19) liggende over.

Lagene som lå over bygningen, det vil si lag 19, 22, 48, 53 og 55 blir beskrevet i nivå 1. Lag 48 og 53 var rene påfyllingslag som begge inneholdt brente komponenter. Massen har trolig vært hevet på etter brannen, men muligens er blant annet funnene i lag 53 relatert til selve huset og blitt sammenblandet i forbindelse med opprydningsarbeidet etter brannen. Lag 19, 22 og 55 lå direkte oppe på huskonstruksjonen, og var med stor sikkerhet relatert til selve bygningen. Massen var mest sannsynlig rester etter brente vegger, tak og inventar og gjenstander fra aktiviteter i huset. Det ble blant annet funnet en del brent never, noe som tyder på at taket, i likhet med de fleste trebygninger fra middelalder, har hatt tak tekket med torv. Lag 19 ble tolket til toppen av de middelalderske kulturlagene (se figur 3).



Figur 3. Topp middelalder i felt 1A. Kart laget av Lars Gustavsen, NIKU.

Under hus II ble det i felt 1A påtruffet et heldekkende humuslag; lag 26. Laget var tykkere i den østre siden, og det var tydelig at massen var brukt til å planere ut området før bygging av hus II. Under østre del av lag 26 ble det påtruffet et flislag (lag 39) som også ble definert til et planeringslag.

Like under huskonstruksjonen i felt 1B var det et tynt sandlag (lag 56), og en lomme med ren humus som kan ha vært en del av laget under. I likhet med lag 26 ble det påtruffet et heldekkende humuslag; lag 59. De to feltene ble ikke gravd samtidig av praktiske årsaker samt kontinuerlige prioriteringer grunnet tidsnød. Det var derfor noe vanskelig å sammenstille de to lag, men det var svært stor sannsynlighet for at det var det samme laget som gikk under hele bygningen. I det følgende blir de allikevel omtalt som to lag; henholdsvis lag 26 og lag 59.

Nivå 1- påfyllingslag etter brannen

Lag 19 i felt 1A lå ca 1,5 meter under dagens overflate, ned til tregulvet (K19) som lå ca 160-170 cm under dagens overflate, fundamentstokkene (K5), og ildstedet (K9). Laget var et brannlag bestående av kullblandet humus med brente trerester, og linsler med rødbrent sand. I brannlaget ble det påtruffet store mengder brent sand, leire og småstein samt en del brent never. Neveren ble påtruffet sammenrullet i konsentrasjoner, og kan muligens ha vært en del av takkonstruksjonen. Sanden og leiren hadde blitt utsatt for så sterk varme at den var sintret i klumper og var til dels smeltet slik at den fikk en glassaktig overflate. Dette ble i felt forvekslet med slag og gitt funnummer, men ble ved nærmere undersøkelser kassert og numrene utgikk fra funnlisten.

Det ble funnet store mengder sintret sand og brent leire over ildstedet, det var også enkelte tilfeller smeltet fast brente dyrebein på bitene, materialet veide til sammen 7252 gram. Trolig var dette rester etter selve ildstedet og ildstedets konstruksjon, men det var vanskelig å skjelne ildstedet da alt var hardt brent. Det ble også registrert noe sintret sand og muligens brent jord like nord for ildstedet, dette veide til sammen 2412 gram. Sanden kan være kastet ut fra ildstedet, men det er også stor mulighet for at det er rester etter et brent jordgulv, da det ikke ble funnet noe tregulv rundt ildstedet.

Lag 19 lå direkte over hus II, og ble tolket som topp middelalder. Brannlaget innholdt trolig rester etter brente trekonstruksjoner som vegger, tak, moldbenker og inventar samt en del funn. Det var vanskelig å avgjøre hvilke funn som har ligget in situ og tilhørt bygningen og hvilke som har ligget i massen som ble påfylt etter brannen. To premisser ble lagt til grunn for om funnene ble tolket til å tilhøre nivå 1 eller 2; hvor i laget gjenstanden ble påtruffet samt om de hadde synlige spor etter varmepåvirkning. Om det var usikkert om de hadde relasjon til huset blir de omtalt i nivå 1. Funnene besto av fragmenterte baksteheller, bryner og et tekstilfragment; F38, F40-43, F50-53, F58.

Lag 22 i felt 1A er stratigrafisk eldre enn lag 19, da det lå delvis under dette lag, men det er usikkert om lag 22 var et eget lag eller om det kun var del av lag 19. I likhet med lag 19 lå det direkte over tregulvet; K19 i hus II. Lag 22 besto av brent sand i fargenyanser fra gult til rødt, sintret sand, brent leire, linsler med kull, brent treverk, og en del never.

I laget ble det registrert og dokumentert en struktur som fikk betegnelsen **K8** med fyllmasse **lag 63**. Fyllmassen besto av aske, kull, brent sand og leire, samt skjørbrent og varmepåvirket stein. Laget hadde en usikker utbredelse og blandet seg inn i lag 22. Konstruksjonen ble tolket til et in situ ildsted i felt, men var trolig kun rester etter det brente huset i form av vegger, tak og inventar. Det var også mye brent og sintret sand i massen, dette kan ha vært hevet på i forbindelse med slukkingen av brannen. Men som nevnt var det også en mulighet for at de brente restene tilhørte et ildsted i etasjen over. Dette var derimot svært usikkert, K8 og lag 63 ble derfor strøket, og ble omdefinert til del av lag 22.

I lag 22 i felt 1B ble det samlet inn fire funn: F61, F74, F77 og F79. Av de daterende funn ble det påtruffet et keramikkskår av Sydsandinavisk type (ca 1250-1325) og et skår svartgods, ingen av disse var synlig varmepåvirket og kan ha fulgt med sanden ved påfylling etter brannen.

Lag 22 hadde også utstrekning i felt 1B frem til moderne grøft 5. I denne delen ble det påtruffet fem funn: F250, F252-F254 og F278. To av funnene er keramikk funnet inn mot henholdsvis moderne grøft 4 og 5, og har derfor en noe usikker kontekst. Begge keramikkskårene har en mulig etterreformatorisk datering, hvorav den ene er av steingods fra Raeren i Tyskland fra 1500-t. De to andre keramikkskårene fra lag 22 er henholdsvis steingods og protosteintøy fra 1200-tallet.

Lag 52 lå i østre del av felt 1B, og innholdt brent sand i ulike nyanser, hovedsakelig rødlig farge. **Lag 53** i felt 1B besto av grå sand og brent sand i ulike fargenyanser iblandet aske og leire. Lag 52 var trolig del av samme lag som lag 53, og det er stor mulighet for at begge lag var det samme som lag 22 i felt 1A og 1B da det innholdt samme type komponenter. Lag 52 ble strøket og heretter omtalt som lag 53 på øvrig feltdokumentasjon.

Lag 53 lå ca 160 cm under dagens overflate, og var yngre enn lag 48. Det lå en del mellomstore steiner i laget, komponentene i massen kan tyde på at det blant annet var rester etter et ildsted, muligens det samme som i lag 55.

Øverst i laget, tidligere omtalt som lag 52, ble det påtruffet en del keramikk: F273, F275, F276, enkelte av skårene var varmepåvirket. På grunn av tidsnød ble keramikken samlet inn under henholdsvis F275 og F276. Begge samlinger med keramikkskår besto av ulike typer, og de daterende skårene antydte siste halvdel av 1200-tallet eller tidlig på 1300-tallet.

Nedre del av lag 53 var svært funnførende og de fleste gjenstandene lå konsentrert innenfor et område på ca 60 x 60 cm. Det er usikkert om funnene tilhørte selve huset eller om de var fraktet dit med påfylte masser etter brannen. Konsentrasjonen av funn i kombinasjon med at flere av gjenstandene var sterkt varmepåvirket styrker hypotesen om at laget innholdt funn fra selve huset. Hovedfunnkategorien var keramikk, men det ble også blant annet funnet flere emner av bergkrystall og deler av en bakstehelle; F255-F272, F280-F284, F290-F291. De daterende keramikkskårene var flere skår av den såkalte bringebærkannen fra Brügge i Belgia som dateres til tiden 1250-1325, protosteintøy fra Siegbourg fra 1200-tallet, og et skår av en kanne fra Saintonge i Sør-Frankrike fra tidlig 1300-t.

Det ble også funnet en såkalt dobbelkam i lag 53. Kammen var trolig laget av reinsdyrgevir, og hadde grove og fine tenner på henholdsvis hver side av kammen, tenneses lengde var normal. Den var fragmentert, alle platene ble funnet, men deler av skinnene manglet.

Dobbelkammen hadde konkave endeplater, og har hatt 14 parvise jernnagler. Kammen har hatt to smale skinner på hver side av platene, og seks store runde hull samt fire par små hull mellom skinnene. Dobbelkammen var trolig av typen D3, kammer av denne typen var vanlig både i Skandinavia og Europa på 1200-1400-tallet.

Lag 48 i felt 1B besto av gråbrun sandblandet humus iblandet aske og kull. Laget lå mellom lag 53 og lag 55, og var ikke funnførende.

Lag 55 i felt 1B var et brannlag bestående av kull, brent treverk, sand og stein. Det som opprinnelig ble omtalt som lag 57 besto av et gråsort brannlag av heterogen karakter bestående av kull, aske og brente trerester, samt brent og ubrent sand og småstein. Laget innholdt de samme hovedkomponentene som lag 55, og ble derfor tolket til del av samme lag. Lag 57 utgikk, og blir heretter omtalt som lag 55.

Laget lå direkte over hus II i felt 1B, ca 190 cm under dagens overflate. I øvre del av lag 55 ble det påtruffet et emne av bergkrystall (F295) med tydelige kuttmerker. I det nedre sjiktet, som tidligere ble omtalt lag 57, ble det funnet et keramikkskår, en svært varmepåvirket bakstehelle og flere fragmenter brent leire som trolig har kommet fra selve huset; F301, F317-F318, F320, F322.

I den vestre delen av lagets utbredelse ble det påtruffet store biter med sintret og smeltet sand samt brent leire, dette veide til sammen ca 1507 gram. Det ble også registrert en til dels stor ansamling av mellomstor og stor stein, steinene fikk betegnelsen **K27**. Steinene var skjørbrente, og de mellomstore steinene målte i gjennomsnitt ca 10 x 15 cm, og de store steinene var ca 25 x 30 cm. Steinene lå ikke i noe mønster, men kan ha vært et sammenrast og utplanert ildsted, og kan være del av samme konstruksjon som steinene i lag 53 som lå i laget over.

Funn i fase 2, nivå 1

| Fnr | Cnr | Gjenstand/ Del | Materiale | Felt | Lag | Konstruksjon/ kontekst/kommentar | Tnr | Sign |
|-----|-----------|--------------------|-------------|------|-----|----------------------------------------------|-----|------|
| 38 | 56572/209 | Bakstehelle | Kleber | 1A | 19 | Trolig relasjon til K9 | 9 | HE |
| 41 | 56572/258 | Bryne | Skifer | 1A | 19 | Trolig relasjon til K9 | 9 | HE |
| 42 | 56572/210 | Bakstehelle | Kleber | 1A | 19 | Trolig relasjon til K9 | 9 | HE |
| 43 | 56572/4 | Ukjent | Jern | 1A | 19 | Inntil, V for stokk 1; K5 | 9 | HE |
| 50 | 56572/282 | Ukjent | Brent leire | 1A | 19 | - | 9 | MJ |
| 51 | 56572/283 | Ukjent | Brent leire | 1A | 19 | Over K9- ildsted | 9 | HE |
| 53 | 56572/279 | Ukjent | Tekstil | 1A | 19 | Over K9- ildsted | 9 | HE |
| 58 | 56572/259 | Bryne | Skifer | 1A | 19 | Slipespor. | 9 | JT |
| 61 | 56572/60 | Kar; buk | Leirgods | 1A | 22 | Svartgods. Lag over hus II | 10 | JT |
| 74 | 56572/64 | Kar; buk | Leirgods | 1A | 22 | Sydskandinavisk rødgods: 1250-1325 | 10 | JT |
| 76 | 56572/260 | Bryne | Skifer | 1A | 19 | Slipespor. Usikker in situ, kan være grøft 3 | 10 | JT |
| 79 | 56572/141 | Sko; hælførsterker | Lær | 1A | 22 | - | 10 | JT |
| 250 | 56572/237 | Bakstehelle | Kleber | 1B | 22 | Vestre del | 24 | HE |
| 252 | 56572/106 | Kanne; rand | Steingods | 1B | 22 | Vestre del, inntil grøft | 24 | HE |

| | | | | | | | | |
|-----|-----------|-----------------|--------------------|----|----|-------------------------------------------------------------------|----|----|
| | | | | | | 5. Steingods fra Raeren: 1500-t | | |
| 253 | 56572/107 | Kar; hank, hals | Steingods | 1B | 22 | Inn mot profil 3. Steingods: 1200-t | 24 | HE |
| 254 | 56572/108 | Kar; rand | Leirgods | 1B | 22 | Vestre del, usikker in situ | 24 | HE |
| 255 | 56572/206 | Kam | Gevir | 1B | 53 | Dobbelkam | 24 | HE |
| 256 | 56572/109 | Kar; bunn | Leirgods | 1B | 53 | Utknepet fot | 24 | HE |
| 257 | 56572/110 | Kar; buk | Leirgods | 1B | 53 | - | 24 | HE |
| 258 | 56572/111 | Kar; buk | Leirgods | 1B | 53 | - | 24 | HE |
| 259 | 56572/112 | Kar; buk | Leirgods | 1B | 53 | - | 24 | HE |
| 260 | 56572/113 | Kanne; hals | Steingods | 1B | 53 | - | 24 | HE |
| 261 | 56572/114 | Kar; buk | Leirgods | 1B | 53 | - | 24 | HE |
| 262 | 56572/115 | Kar; bunn | Leirgods | 1B | 53 | - | 24 | HE |
| 263 | 56572/116 | Kar; bunn | Steingods | 1B | 53 | Utknepet fot. Usikker in situ, muligens grøft 4 | 24 | HE |
| 264 | 56572/274 | Kar; buk | Steingods | 1B | 53 | - | 24 | HE |
| 265 | 56572/197 | Emne? | Bergkrystall | 1B | 53 | M/ kutt | 24 | HE |
| 266 | 56572/117 | Kanne; buk | Leirgods | 1B | 53 | "Bringebærkanne" fra Brügge i Belgia: 1250-1325 | 24 | HE |
| 267 | 56572/118 | Kar; bunn | Steingods | 1B | 53 | Utknepet fot | 24 | HE |
| 268 | 56572/198 | Emne? | Bergkrystall | 1B | 53 | M/ kutt | 24 | HE |
| 269 | 56572/119 | Kar; buk | Leirgods | 1B | 53 | - | 24 | HE |
| 270 | 56572/120 | Kanne; hank | Leirgods | 1B | 53 | Varmepåvirket | 24 | HE |
| 271 | 56572/238 | Bakstehelle | Kleber | 1B | 53 | - | 24 | HE |
| 272 | 56572/121 | Kar; buk | Steingods | 1B | 53 | Protosteintøy, tidlig Siegbourg: 1200-t | 24 | HE |
| 273 | 56572/122 | Kar; buk | Leirgods | 1B | 53 | - | 24 | HE |
| 275 | 56572/123 | Kar | Leirgods/steingods | 1B | 53 | Samlepose: 10 frag stein- og leirgods. Mellom stolpe 1 og 2; K3 | 24 | HE |
| 276 | 56572/124 | Kar | Leirgods/steingods | 1B | 53 | Samlepose: 5 frag keramikk. Øst for stolpe 1; K3 | 24 | HE |
| 277 | 56572/125 | Kar; buk | Leirgods | 1B | 53 | "Bringebærkanne" fra Brügge i Belgia: 1250-1325. Inn mot profil 3 | 24 | HE |
| 278 | 56572/126 | Kar; rand, hank | Steintøy | 1B | 22 | Protosteintøy: 1200-t. Inn mot profil 3 | 24 | HE |
| 280 | 56572/127 | Kar; buk, bunn | Steingods | 1B | 53 | Muligens to kar, Varmepåvirket | 25 | HE |
| 281 | 56572/240 | Bakstehelle | Kleber | 1B | 53 | - | 25 | HE |
| 282 | 56572/128 | Kar; buk | Steingods | 1B | 53 | Under stor stein | 25 | HE |
| 283 | 56572/129 | Kanne; buk | Leirgods | 1B | 53 | Saintonge-kanne fra Sør-Frankrike: tidlig 1300-t. Varmepåvirket | 25 | HE |
| 284 | 56572/17 | Ukjent | Jern | 1B | 53 | - | 25 | HE |
| 290 | 56572/130 | Kar; bunn | Leirgods | 1B | 53 | - | 25 | MJ |
| 291 | 56572/245 | Bakstehelle | Kleber | 1B | 53 | - | 25 | MJ |
| 292 | 56572/131 | Kar; buk | Leirgods | 1B | 22 | - | 25 | MJ |
| 293 | 56572/18 | Ukjent | Jern | 1B | 22 | Vestre del | 27 | MJ |
| 294 | 56572/207 | Figur | Gevir | 1B | 22 | Vestre del, i relasjon til treverk | 27 | MJ |
| 295 | 56572/199 | Emne | Berg- | 1B | 55 | M/ kutt | 27 | HE |

| | | | | | | | | |
|-----|-----------|----------|----------------------|----|----|----------------------------------------------|----|----|
| 300 | 56572/132 | Kar; buk | krystall Leirgods | 1B | 53 | Under stokk 1; K3, v/ opprens av profil 3 | 26 | HE |
|-----|-----------|----------|----------------------|----|----|----------------------------------------------|----|----|

Nivå 2- selve bygningen

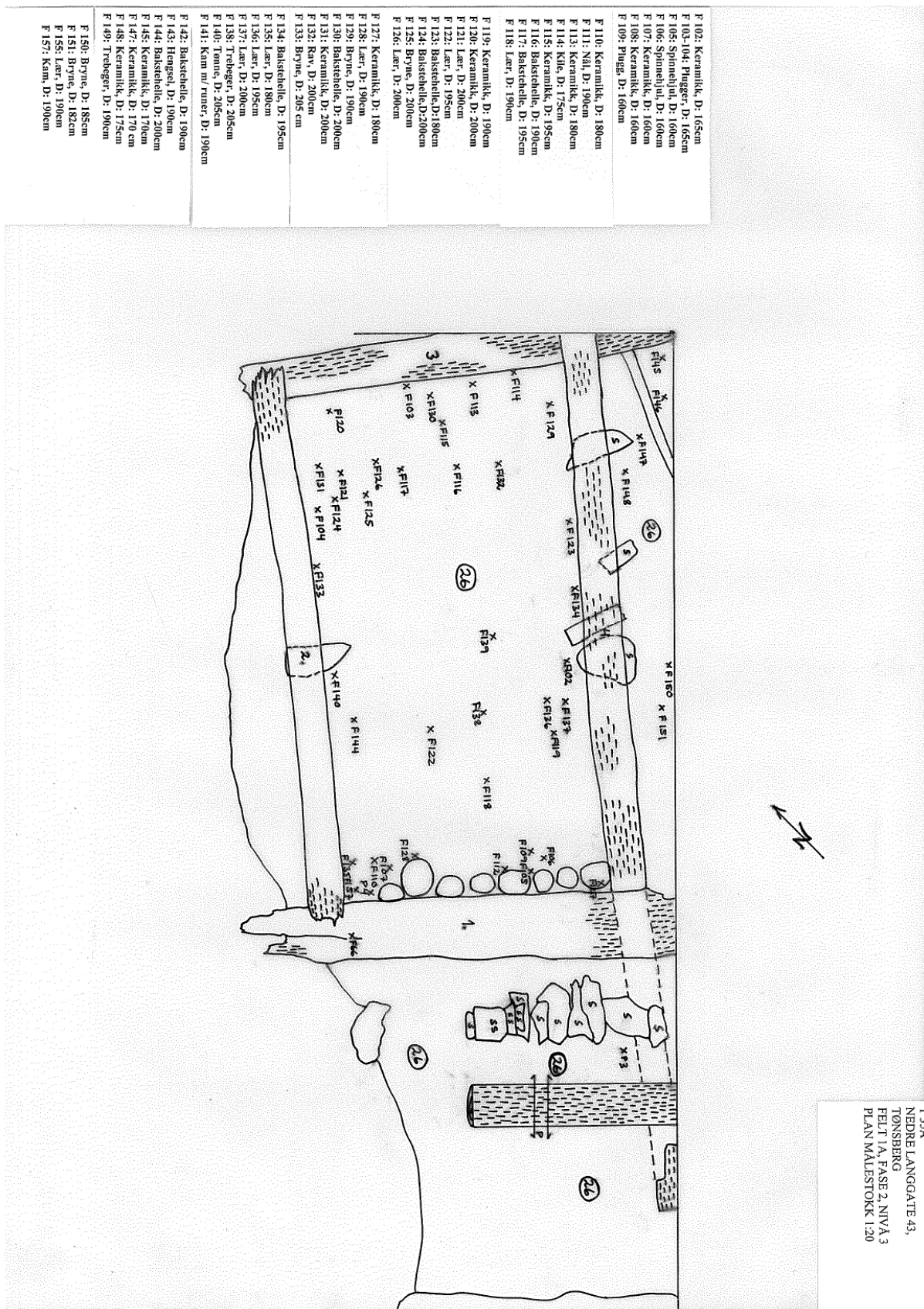
K5 besto av fire svillstokker som dannet en lafteramme (se T 34A). Trestokkene dannet deler av fundamentet til bygningen, og lå som dragere under deler av gulvet. Svillstokkene fikk benevnelsen; stokk 1-4; K5 (se T12). I gjennomsnitt hadde stokkene en diameter på 20-30. Alle svillstokkene med unntak av stokk 2; K5 fortsatte inn i de respektive profiler. Da tregulvet (K30) ble gravd frem i felt 1B, ble det avdekket det som trolig var fortsettelsen av stokk 2; K5.

Det ble tatt en naturvitenskapelig prøve av K5. **P5** var en treprøve av stokk 1; K5 som ble skåret i skive og saget for hånd. Det viste seg at laftestokken var svært massiv, den målte 34,7 cm i bredden. Prøven ble analysert av statsstipendiat Helge Irgens Høeg, og viste at det var benyttet gran i konstruksjonen.

Svillstokk 2 og 4 var trolig langsviller, under disse ble det påtruffet tre til dels store steiner som trolig har fungert som svillsteiner. Svillsteinene målte ca 20x40 cm og lå på tvers av stokkene.



Foto; niku_ark_200460. Lafterammen K5 med svillstokk 1-4.



T 35A; Felt 1A, fase 2, nivå 3. Lafteramme; K5, Svillsteinsrekke; K11 og fundamentstokk til ildsted K9; K12

K9 var et ildsted i hus II, og var plassert i hjørnet på det vestre rommet som ble avdekket. Trolig ble størstedelen av ildstedet avdekket, men det kan ha fortsatt noe inn i profilen i tilnærmet sørlig retning. Ildstedet hadde en rektangulær form, og målte 1,2x1,3 meter, og var ca 20 cm dyp. Langs med profil 1, i ildstedets søndre side ble det påtruffet treplanker som trolig var en form for avgrensning. Da ildstedet ble tømt ble det påtruffet to strukturer i bunnen av konstruksjonen. I den vestre siden ble det funnet en rundstokk (K12) som trolig avgrenset ildstedet, denne lå parallelt med fundamentstokk 1; K5. Parallelt med K12 ble det påtruffet en syllsteinsrekke (K11) med samme utbredelse. K11 og K12 har trolig dannet fundamentet til ildstedet.



Foto; niku_ark_200368. Toppen av ildsted K9

K9 ble i felt tolket til en mulig esse da det store mengder av noe som ble karakterisert som slagg. Det viste seg derimot ved nærmere undersøkelser at konstruksjonen var et ildsted hvor det slaggliknende materialet var sintret sand (se beskrivelse av lag 19). Det var også en del brent leire (F51) som trolig var rester etter foringen av ildstedet. Like nordvest for ildstedet ble det påtruffet en ansamling mellomstor og stor stein som trolig har tilhørt ildstedet. Blant disse steinene ble det funnet brent leire (F69) som trolig stammer fra ildstedet samt en jernkrampe (F72).

Fyllmassen i ildstedet fikk benevnelsen **lag 23**, og besto av gul og brun sand iblandet kull, brent leire, brente og ubrente dyreknokler. På grunn av svært høy varme dels fra ildstedets brukstid, men hovedsakelig fra den kraftige brannen, sintret sanden og dannet klumper med smeltet sand og småstein. I toppen av fyllmassen ble det tatt en naturvitenskapelig prøve av kullet; **P2**. Prøven ble analysert av statsstipendiat Helge Irgens Høeg, og viste at det var rester etter gran. Kullet kan stamme fra selve huskonstruksjonen da det viste seg at det var benyttet gran som materiale i store deler av hus II. Men kullet kan også være rester etter brenselet i ildstedet.

Det ble påtruffet tre funn som muligens kan relateres til ildstedet ut fra funnomstendigheter, men trolig hadde de en tilfeldig plassering da brannmassene ble planert ut. Det ble funnet en sjakkliknende spillebrikke av gevir (F62), samt en jernnagle (F59) og deler av en bakstehelle (F60).

Det var ikke spor etter tregulv rundt ildstedet, dette kan muligens indikere at det var jordgulv i rommet hvor ildstedet var plassert. Det ble ikke registrert noe lagskifte som kunne tolkes som et gulvnivå, men da denne massen var meget hardt brent og ildstedet trolig var planert ut i dette området var det ikke mulig å skjelne mellom påfyllingslag og eventuelt jordgulv. Rundt ildstedet, trolig på gulvnivået, ble det påtruffet flere gjenstander. Like vest for ildstedet, inntil profil 1, ble det funnet to store, kraftige hengsel eller beslag (F70 og F71) som kan ha tilhørt en dør eller liknende. Like nord for ildstedet ble det påtruffet et spinnehjul av kleber med mulig rest av håndtein (F63), en uidentifisert gjenstand av jern som kan ha vært en form for beslag (F65), og et keramikkskår (F73).

K11 var en svillsteinsrekke, tilnærmet sentrert under ildstedet K9. Syllsteinsrekken besto av 11 mellomstore og til dels store steiner som lå svært tett og var tilpasset hverandre. Enkelte av steinene hadde flate sider og var stående i konstruksjonen, flere av steinene var også skjørbrent og hadde synlige spor etter varmepåvirkning. Syllsteinrekken målte 125 cm ut fra profil 1, men kan ha fortsatt noe videre inn i profilen. Da syllsteinsrekken som nevnt hadde samme utbredelse samt lå parallelt med K12, tyder dette sterkt på at de to strukturene tilhørte samme konstruksjon.



Foto; niku_ark_200426.jpg. K11 og K12: fundament til ildsted K9.

K12 var en rundstokk med en noe forkullet og fragmentert overflate på oversiden. Stokken var 22,5 cm bred, og 19,9 cm høy. Ca 1,3 meter av stokken ble avdekket, stokken kan ha fortsatt noe inn i profil 1. Stokken ble i likhet med K11 tolket til deler av fundamentet

tilhørende ildstedet K9, men det er mer trolig at det var en avgrensning av ildstedet. Stokken kan ha vært en svillstokk som har ligget under den såkalte bolken i ildstedet, det vil si avgrensningen av ildstedet ut i rommet. Det ble tatt ut en treprøve (**P6**) av stokken for eventuell dendrokronologisk datering, treprøven ble saget for hånd og skåret i en skive. Prøven ble analysert av statsstipendiat Helge Irgens Høeg, og viste at materialet i fundamentet var gran.

K16 besto av en rekke med ni tettstilte stolper. Stabberekken har trolig vært fundament for hus II. Stolpenes diameter varierte fra 15-21 cm, og de var fundamentert til dels dypt, og målte 53-64 cm. Alle stolpene var satt ned på samme nivå. Seks av stolpene hadde flat bunn, mens de resterende tre hadde tilspisset bunn, flere av stolpene hadde bearbejdede kutt på sidene for å tilpasse hverandre. Det ble tatt ut en treprøve av stolpe 3 (nummerert fra profil 1), stolpen hadde en diameter på ca 19,5 cm, og prøven (**P12**) ble saget for hånd og skåret i en skive. Statsstipendiat Helge Irgens Høeg analyserte prøven til furu. Furu er et hardere treslag enn for eksempel gran og egner seg godt til jordgravde stolper. Det er svært mulig at materialet til fundamentet ble nøye valgt ut, og at de kan ha brukt såkalt malmfuru som er naturlig impregnert og derfor meget varig.



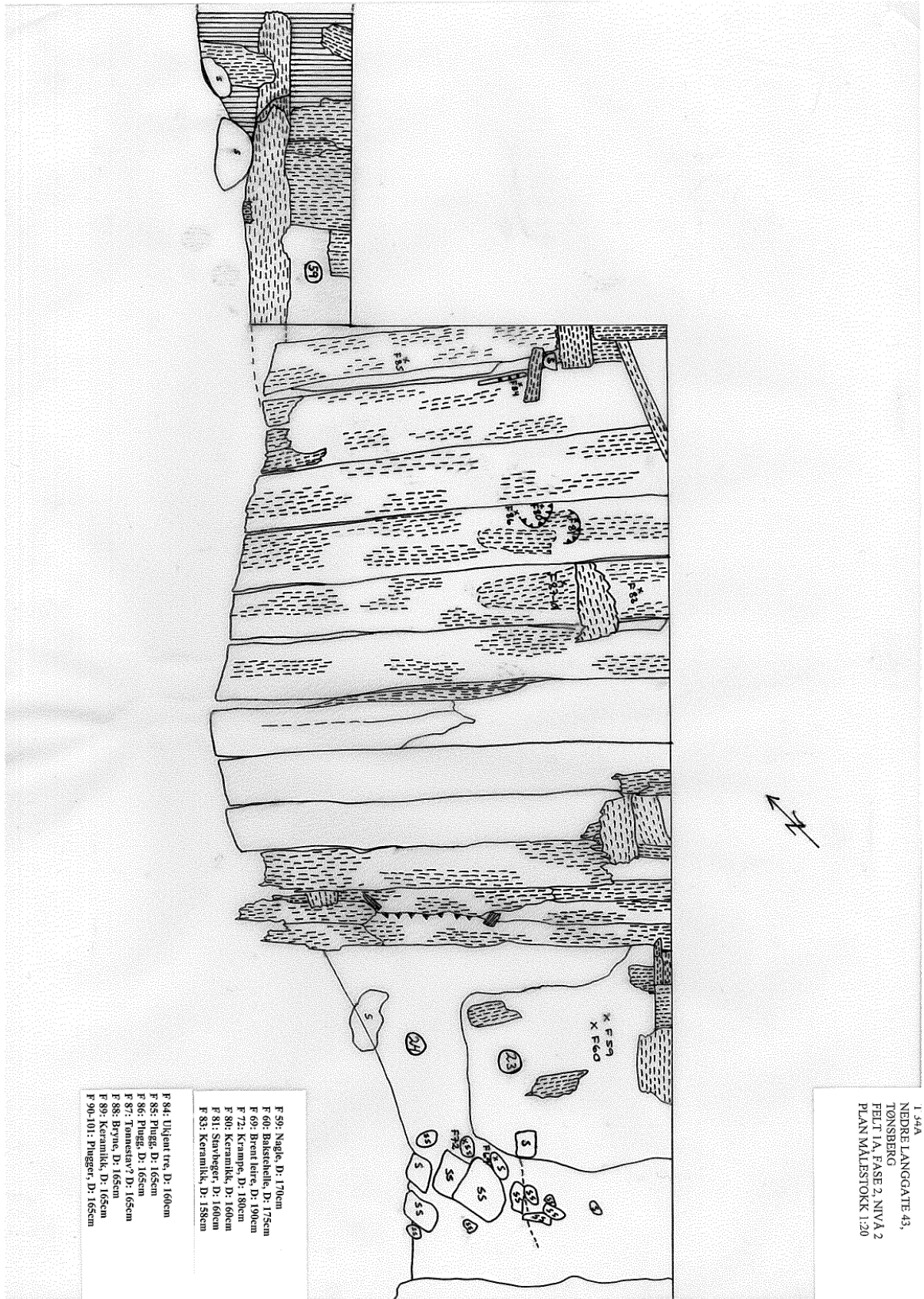
Foto; niku_ark_200664.jpg. Stabberekke K16.

Det brente tregulvet i hus II fikk betegnelsen **K19**. Tregulvet var varierende brent, men av meget god kvalitet. Gulvet besto av minimum 10 brente og delvis brente halvkløyvinger med en bredde på 30-40 cm, og tykkelse på 7-11 cm (se T 34A). Tregulvet hvilte på rammeverket K5. Omtrent 12 m² av tregulvet ble avdekket, men det strakk seg videre inn i felt 1B hvor det fikk betegnelsene K26 og K30, og trolig videre inn i profil 1 (se T 34B). Det ble påtruffet en stor mengde treplugger (F85, F86, F90-97, F100-101) som har vært en del av gulvkonstruksjonen. Det ble også påtruffet en del forkullet treverk som var vanskelig å skille fra gulvet, dette var trolig rester etter for eksempel vegger, tak, moldbenker og inventar.

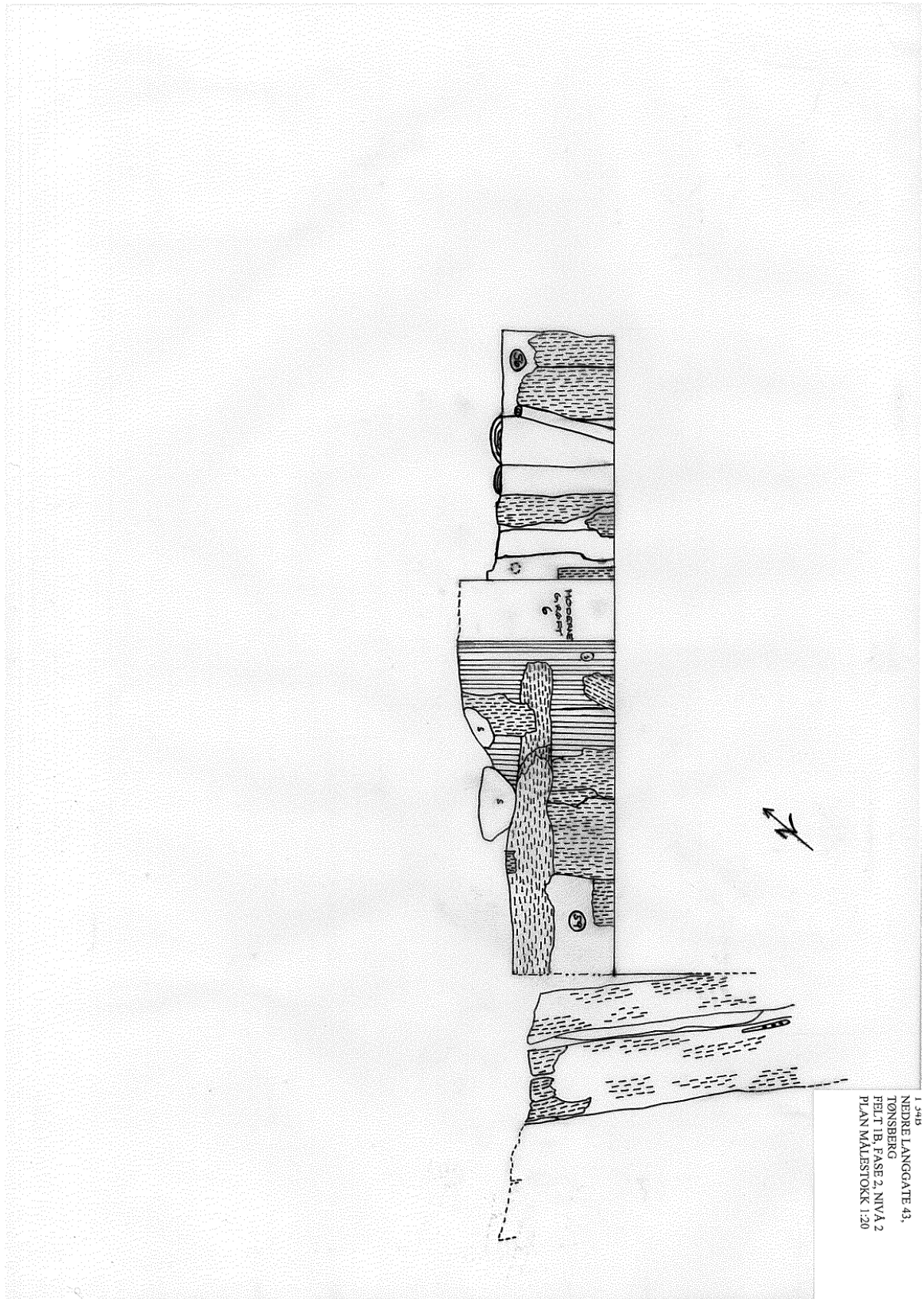


Foto; niku_ark_200414. Tregulv K19.

Det ble tatt en naturvitenskapelig prøve. **P1** var en kullprøve som ble tatt da de første restene etter hus II ble avdekket. Treverket var svært forkullet og derfor udefinerbar på toppen, prøven var mest sannsynlig fra tregulvet. Prøven ble analysert av statsstipendiat Helge Irgens Høeg, og viste at det var benyttet gran som materiale i tregulvet.



T 34A; felt 1A, fase 2, nivå 2. Tregulv K19 og toppen av ildsted K9.



1:20
NEDRE LANGGATE 43,
TØNSBERG
FELT 1B, FASE 2, NIVÅ 2
PLAN MÅLESTOKK 1:20

T 34B; felt 1B, fase 2, nivå 2. Tregulv K26 og K30.

K26 lå i østre del av felt 1B, og var den østre avgrensningen av tregulvet tilhørende hus II. Tregulvet besto av 6 brente og delvis brente treplanker av halvkløyvinger, muligens i flere lag. Gulvet fortsatte trolig i østlig retning, og ble kuttet/forstyrret av en moderne grøft (grøft 6) i den vestre enden.



Foto; niku_ark_200648. Tregulv K26 i felt 1B.

K28 var beliggende i felt 1B. K28 var en halvkløyving, og fungerte trolig som svillstokk under tregulv K26. Stokken hadde en diameter på 20 cm, og fortsatt inn i den østre profilveggen i felt 1B.

K30 lå i vestre del av felt 1B og var også deler av tregulvet tilhørende hus II samt deler av laftekonstruksjonen. Konstruksjonen var svært hardt brent noe som førte til at det var vanskelig å skille ut de ulike elementene. Gulvet besto av 5 brente og ubrente treplanker av halvkløyvinger. Gulvplankene var ca 30 cm i diameter, og 5-10 cm tykke. Oppe på gulvet lå det en svillstokk med trolig laftehjørne som meget mulig var den samme som stokk 2; K5. Dette kan indikere at tregulvet var en eldre fase enn tregulvet K19 og K26.



Foto; niku_ark_200688. K30; tregulv og deler av laftekonstruksjon.

Lag 24 lå inntil ildstedet K9 på den nordre siden. Laget var lysbrunt og hadde en heterogen karakter innholdende sandblandet humus. Trolig kommer sandet fra ildstedet. Det var noe vanskelig å se overgangen til lag 26 som lå under dette laget og er blitt tolket til et utplaneringslag i forbindelse med hus II. Det var ingen rester etter tregulv rundt ildstedet, det er derfor mulig at lag 24 kan være rester etter et tregulv i dette rommet av huset.

Lag 25 lå nederst i ildstedet K9, og vest for dette. Trolig stammet massen som lå utenfor fra selve ildstedet. Laget besto av brennt flisblandet humus med store mengder frø i massen. I bunnen av ildstedet ble det tatt en naturvitenskapelig prøve av laget; **P3**.

Funn i fase 2, nivå 2

| Fnr | Cnr | Gjenstand/ Del | Materiale | Felt | Lag | Konstruksjon/ kontekst/kommentar | Tnr | Sign |
|-----|-----------|-------------------|------------|------|-----|----------------------------------------------------------|-----|------|
| 57 | 56572/200 | Spillebrikke | Bein/gevir | 1A | 19 | Mulig brukt i Dam; rund, flat m/sirkeldekor. Brent | 9 | GHH |
| 59 | 56572/5 | Nagle/stift | Jern | 1A | 23 | I fyllmasse i K9 | 10 | HE |
| 60 | 56572/211 | Bakstehelle | Kleber | 1A | 23 | I fyllmasse i K9 | 10 | HE |
| 62 | 56572/201 | Spillebrikke | Gevir | 1A | 19 | Sjakkliknende spillebrikke. V/ ildsted K9 | 10 | MJ |
| 63 | 56572/212 | Spinnehjul | Kleber | 1A | 19 | På gulvnivå v/ ildsted K9 | 10 | MJ |
| 65 | 56572/6 | Ukjent | Jern | 1A | 19 | På gulvnivå v/ ildsted | 10 | MJ |

| | | | | | | K9 | | |
|-----|-----------|--------------------|-------------------|----|----|----------------------------------------------------------------|----|-----|
| 69 | 56572/284 | Ukjent | Brent leire | 1A | 19 | Rester etter ildsted K9 | 10 | HE |
| 70 | 56572/7 | Hengsel/ beslag | Jern | 1A | 19 | På gulvnivå v/ ildsted K9, inntil profil 1. Mulig beslag | 10 | HE |
| 71 | 56572/8 | Hengsel/ beslag | Jern | 1A | 19 | På gulvnivå v/ ildsted K9, inntil profil 1. Mulig beslag | 10 | HE |
| 72 | 56572/9 | Krampe | Jern | 1A | 19 | Ved utraste steiner fra ildsted K9 | 10 | HE |
| 73 | 56572/63 | Kar; bunn | Leirgods | 1A | 19 | Utknepet fot. På gulvnivå v/ ildsted K9 | 10 | MJ |
| 75 | 56572/65 | Kar; rand | Leirgods | 1A | 19 | Svartgods. Varmepåvirket | 10 | GHH |
| 80 | 56572/67 | Kar; rand | Leirgods | 1A | 19 | Grønn glasur. På gulvet; K19 | 11 | JT |
| 81 | 56572/22 | Stavbeger | Tre | 1A | 22 | På gulvet; K19 | 11 | JT |
| 82 | 56572/213 | Bakstehelle | Kleber | 1A | 19 | I ildsted K9, inntil profil 1 | 11 | HE |
| 83 | 56572/68 | Kar; bunn | Leirgods | 1A | 22 | På gulvet; K19 | 11 | JT |
| 84 | 56572/23 | Ukjent | Tre | 1A | 22 | M/ hull. På gulvet; K19 | 11 | JT |
| 86 | 56572/25 | Plugg | Tre | 1A | 22 | På gulvet; K19 | 11 | JT |
| 87 | 56572/26 | Tønne, stav? | Tre | 1A | 22 | På gulvet; K19 | 11 | JT |
| 88 | 56572/261 | Bryne | Skifer | 1A | 22 | Slipespor. På gulvet; K19, | 11 | JT |
| 89 | 56572/69 | Kar; buk | Leirgods | 1A | 22 | Grønn glasur. På gulvet; K19 | 11 | JT |
| 90 | 56572/27 | Plugg | Tre | 1A | 22 | På gulvet; K19 | 11 | JT |
| 91 | 56572/28 | Plugg | Tre | 1A | 22 | På gulvet; K19 | 11 | JT |
| 92 | 56572/29 | Plugg | Tre | 1A | 22 | På gulvet; K19 | 11 | JT |
| 93 | 56572/30 | Plugg | Tre | 1A | 22 | På gulvet; K19 | 11 | JT |
| 95 | 56572/31 | Plugg | Tre | 1A | 22 | På gulvet; K19 | 11 | JT |
| 96 | 56572/32 | Plugg | Tre | 1A | 22 | På gulvet; K19 | 11 | JT |
| 97 | 56572/33 | Plugg | Tre | 1A | 22 | På gulvet; K19 | 11 | JT |
| 98 | 56572/34 | Ukjent | Tre | 1A | 22 | Rund gjenstand m/sentrert hull. På gulvet; K19 | 11 | JT |
| 100 | 56572/35 | Plugg | Tre | 1A | 22 | På gulvet; K19 | 11 | JT |
| 101 | 56572/36 | Plugg | Tre | 1A | 22 | På gulvet; K19 | 11 | JT |
| 295 | 56572/199 | Emne | Berg- krystall | 1B | 55 | M/ kutt | 27 | HE |
| 317 | 56572/254 | Bakstehelle | Kleber | 1B | 55 | Svært varmpåvirket | 30 | HE |
| 318 | 56572/286 | Ukjent | Brent leire | 1B | 55 | - | 30 | HE |
| 320 | 56572/287 | Ukjent | Brent leire | 1B | 55 | Vestre del av feltet | 30 | HE |
| 322 | 56572/288 | Ukjent | Brent leire | 1B | 55 | Vestre del av feltet | 30 | HE |

Naturvitenskapelige prøver i nivå 2

| Pnr | Cnr | Type | Vedart | Kontekst/ kommentar | Dato | Sign. |
|-----|-----------|----------------------|--------|-----------------------------------------------------------|----------|-------|
| 1 | 56672/291 | Forkullet treverk | Gran | Trolig del av tregulv; K19. Under avdekking av hus II. | 24.06.08 | HE |
| 2 | 56672/292 | Kull | Gran | I toppen av K9- ildsted. Sintret sand og brent leire | 25.06.08 | HE |
| 3 | 56672/293 | Jord, makrofossil | - | Lag 25, Bunnen av K9- ildsted. Innholder frø og kull | 30.06.08 | HE |
| 5 | 56672/295 | Tre | Gran | Stokk 1; K5. Dendroprøve. Saget for hånd | 02.07.08 | HE |

| | | | | | | |
|----|-----------|-----|------|---------------------------------------------------------------|----------|----|
| 6 | 56672/296 | Tre | Gran | K12- fundament til K9- ildsted Dendroprøve. Saget for hånd | 02.07.08 | HE |
| 12 | 56672/302 | Tre | Furu | Stolpe 3; K16- fundament Dendroprøve. Saget for hånd | 08.08.08 | MJ |

Nivå 3- planeringslag under hus II

Lag 26 var heldekkende under hus II i felt 1A. Laget besto av flisblandet brun humus iblandet leire, og hadde en plastisk konsistens. Laget innholdt enkelte brente trestokker og linser med sand. Massen lå mellom dragerne som dannet deler av fundamentet til bygningen, og var brukt som fyllmasse opp til underkant av tregulvet K19. Laget lå også under den vestre delen inkludert under ildstedet K9. Lag 26 var tykkere i den østre delen av feltet, og enkelte steder ondulerende, massen var trolig brukt til å planere ut før bygging av hus II.

Det ble tatt en naturvitenskapelig prøve av massen som blant annet innholdt en del nøtter, makrofossilprøven (**P4**) ble tatt direkte under tregulvet.

Laget var svært funnførende, følgende funn ble registrert i lag 26: F66, F102-F111, F113-F140, F144-F145, F147-F148, F150-F151 og F157. Majoriteten av gjenstandene i laget lå innenfor de fire stokkene tilhørende K5 hvor de fleste funnkategorier var representert. Like under tregulvet (K19) ble det funnet flere treplugger og en kile som har tilhørt gulvkonstruksjonen, av andre tregjenstander ble det funnet en tønnebunn og et lokk eller bunn tilhørende et stavbeger. Hovedfunnkategorien var keramikk, i det nordvestre hjørnet ble det blant annet påtruffet 2 keramikkskår av type Grimston fra England med datering til 12-1300-tallet. Det ble også funnet keramikkskår av tidlig steingods fra begynnelsen av 1200-tallet, og Sydskandinavisk rødgoods med datering 1225-1325. En del gjenstander tillaget av ulike typer stein ble påtruffet; derav deler av 8 baksteheller, 3 eller 4 bryner hvorav en var et nålebryne, og et emne av rav. Inn mot stokk 1 ble det funnet to spinnehjul; en av kleber og en av en ukjent type bergart. Det ble også påtruffet enkelte fragmenter lær, blant annet en hudsko som var tillaget av gjenbrukt lær.

Like nord for fundamentrammen ble det påtruffet 3 keramikkskår av ukjent opprinnelse to bryner, og like sør for fundamentet ble det funnet et keramikkskår fra Grimston som har tilhørt samme kanne som ovennevnte.

Delvis oppe på stokk 1; K5 samt like vest for denne ble det påtruffet et keramikkskår fra Grimston som passet sammen med de allerede nevnte skår, og en nål av jern med ukjent funksjon. Like under tregulvet, oppe på stokk 1 ble det også funnet en dekorert kam. Kammen var trolig laget av reinsdyrgevir, og var en såkalt dobbelkam med henholdsvis grove tenner på den ene siden og fine tenner på den andre siden. Begge settene med tenner var relativt korte noe som gjorde at kammen virket smal, det var derfor trolig at det kan dreie seg om en dobbelkam av typen D5. Kammen var fragmentert i den ene siden, det var kun den ene endeplaten som var bevart. Dobbeltkammen hadde en dekorert dobbelbuett endeplate, dekoren på endeplaten besto av til sammen seks punktsirkler på hver side. Skinnen på hver side av kammen hadde innrisset linjedekor med rester etter fire jernnagler på hver side av skinnen. I Oslo er denne typen kammer funnet i siste halvdel av 1200-tallet og første halvdel av 1300-tallet.

Lag 39 lå under lag 26, i østre del av felt 1A. Laget besto av et brunt, fett, plastisk humuslag iblandet store mengder treflis. Svillsteinene tilhørende hus II lå øverst i dette laget. Det ble påtruffet 5 funn i laget; F141-F143, F155 og F159. Av disse var det et beslag eller hengsel av jern samt en kam, begge de omtalte gjenstandene lå direkte under stokk 4; K5. Det var en såkalt dobbelkam, trolig laget av reinsdyrgevir. Dobbeltkammen hadde grove og fine tenner, og hadde normal lengde på tennene. Naglene var av jern, og var ikke systematisk plassert. Kammen hadde ingen dekor, og var ikke helt jevn i utformingen, den var dessuten fragmentert i den ene enden. Kammen hadde rett endeplate, og var trolig en dobbelkam av typen D2. Denne typen kammer forekommer på slutten av 1100-tallet og inn på 1300-tallet. Det som var meget spesielt med kammen var at den hadde en runeinnskrift på den ene skinnen. Runene var vanskelig å tyde, men kan være en såkalt trollrunne.



Kam F157 (C 56572/203), F141 (C 56572/202) og F255 (C 56572/206).

Lag 56 besto av et tynt sjikt med gulbrun sand direkte under tregulvet (K26) tilhørende hus II i østre del av felt 1B.

Lag 58 lå i likhet med lag 56 direkte under tregulvet K26. Laget var kun en liten lomme, og besto av mørkbrun humus iblandet flis med svært sterk lukt. Laget kan være en del av lag 59 som lå under.

Lag 59 var et planerende lag under hus II i felt 1B. Laget besto av brun flisblandet humus, og massen var fet med kraftig lukt, kompakt konsistens samt oksiderende. Laget var ondulerende med skarp overgang til laget over og under, med unntak av lag 58.

Funn i fase 2, nivå 3

| Fnr | Cnr | Gjenstand/ Del | Materiale | Felt | Lag | Konstruksjon/ kontekst/kommentar | Tnr | Sign |
|-----|-----------|-------------------|-----------|------|-----|---------------------------------------------------------------|-----|------|
| 66 | 56572/62 | Kar; bunn | Leirgods | 1A | 26 | F 66, F110, F107 + F108. Grimston. Delvis oppe på stakk 1; K5 | 12 | HE |
| 102 | 56572/70 | Kanne; hank | Leirgods | 1A | 26 | Grimston | 12 | MJ |
| 103 | 56572/37 | Plugg | Tre | 1A | 26 | Inntil stakk 3; K5 | 12 | JT |
| 104 | 56572/38 | Plugg | Tre | 1A | 26 | Inn mot stakk 2; K5 | 12 | JT |
| 105 | 56572/214 | Spinnehjul | Kleber | 1A | 26 | Innenfor/inntil stakk 1; K5 | 12 | JT |
| 106 | 56572/274 | Spinnehjul | Bergart | 1A | 26 | Innenfor/inntil stakk 1; K5 | 12 | JT |
| 107 | 56572/71 | Kar; buk + bunn | Leirgods | 1A | 26 | F107, F108, F66 + F110. Grimston | 12 | MJ |
| 108 | 56572/72 | Kar; buk | Keramikk | 1A | 26 | F108, F107, F66 + F110. Grimston | 12 | GE |
| 109 | 56572/39 | Plugg | Tre | 1A | 26 | Innenfor stakk 1; K5 | 12 | JT |
| 110 | 56572/73 | Kar; buk + bunn | Keramikk | 1A | 26 | F110, F66, F107 + F108. Grimston | 12 | HE |
| 111 | 56572/10 | Nål | Jern | 1A | 26 | Mellom stakk 1; K5 og K12. Kan tilhøre en ringnål | 12 | HE |
| 113 | 56572/74 | Kar; buk | Leirgods | 1A | 26 | Inntil/ på innsiden av stakk 3; K5 | 12 | JT |
| 114 | 56572/40 | Kile | Tre | 1A | 26 | Inntil/ på innsiden av stakk 3; K5 | 12 | JT |
| 115 | 56572/75 | Kar; buk | Steingods | 1A | 26 | 1200-tallet | 12 | JT |
| 116 | 56572/215 | Bakstehelle | Kleber | 1A | 26 | Innenfor K5 | 12 | JT |
| 117 | 56572/216 | Bakstehelle | Kleber | 1A | 26 | Innenfor K5 | 12 | JT |
| 118 | 56572/142 | Reim | Lær | 1A | 26 | Innenfor K5 | 12 | HE |
| 119 | 56572/76 | Kar; buk | Steingods | 1A | 26 | Innenfor K5 | 12 | HE |
| 120 | 56572/77 | Kanne; rand | Leirgods | 1A | 26 | Sydsandinavisk: 1225-1325 | 12 | JT |
| 121 | 56572/143 | Ukjent | Lær | 1A | 26 | - | 12 | JT |
| 122 | 56572/144 | Ukjent | Lær | 1A | 26 | - | 12 | MJ |
| 123 | 56572/217 | Bakstehelle | Kleber | 1A | 26 | Innenfor K5 | 12 | JT |
| 124 | 56572/218 | Bakstehelle | Kleber | 1A | 26 | Innenfor K5 | 12 | JT |
| 125 | 56572/262 | Bryne | Skifer | 1A | 26 | Nålebryne | 12 | JT |
| 126 | 56572/145 | Sko; såle | Lær | 1A | 26 | Spaltet | 12 | JT |
| 127 | 56572/27 | Kar; buk | Leirgods | 1A | 26 | Innenfor/inntil stakk 1; K5 | 12 | HE |
| 128 | 56572/146 | Reim | Lær | 1A | 26 | Innenfor/inntil stakk 1; K5 | 12 | MJ |
| 129 | 56572/263 | Bryne | Skifer | 1A | 26 | 2 stk. Samme bryne? Slipespor | 12 | JT |
| 130 | 56572/219 | Bakstehelle | Kleber | 1A | 26 | Innenfor/ v stakk 3; K5 | 12 | JT |
| 131 | 56572/79 | Kar; buk | Steingods | 1A | 26 | Innenfor/inntil stakk 2; K5 | 12 | JT |
| 132 | 56572/196 | Emne | Rav | 1A | 26 | Råmateriale | 12 | JT |
| 133 | 56572/264 | Bryne | Skifer | 1A | 26 | Slipespor | 12 | JT |
| 134 | 56572/220 | Bakstehelle | Kleber | 1A | 26 | Innenfor/inntil stakk 4; K5 | 12 | JT |
| 135 | 56572/147 | Reim | Lær | 1A | 26 | Hjørnet v/ stakk 1 og 2; K5 | 12 | MJ |
| 136 | 56572/148 | Ukjent | Lær | 1A | 26 | Innenfor K5. | 12 | JT |

| | | | | | | | | |
|-----|-----------|---------------------|-------------|----|----|------------------------------------------------------------------|-----|----|
| 137 | 56572/149 | Hudsko | Lær | 1A | 26 | Innenfor K5. Gjenbruk | 12 | JT |
| 138 | 56572/41 | Beger | Tre | 1A | 26 | Innenfor K5. Lokk/bunn | 12 | JT |
| 139 | 56572/221 | Bakstehelle | Kleber | 1A | 26 | Innenfor K5 | 12 | JT |
| 140 | 56572/42 | Tønne | Tre | 1A | 26 | Innenfor/inntil stokk 2; K5. Bunn | 12 | JT |
| 141 | 56572/202 | Kam | Bein/gevir | 1A | 39 | Dobbelkam m/ runer. Under stokk 4; K5 | 13B | JT |
| 142 | 56572/222 | Bakstehelle | Kleber | 1A | 39 | Under stokk 4; K5 | 13B | JT |
| 143 | 56572/11 | Hengsel/ beslag? | Jern | 1A | 39 | Under stokk 4; K5 | 13B | HE |
| 144 | 56572/223 | Bakstehelle | Kleber | 1A | 26 | Innenfor K5, hus II | 12 | JT |
| 145 | 56572/80 | Kar; buk | Leirgods | 1A | 26 | Utenfor stokk 4; K5 | 12 | JT |
| 147 | 56572/81 | Kar; buk | Leirgods | 1A | 26 | Utenfor stokk 4; K5 | 12 | JT |
| 148 | 56572/82 | Kar; buk | Steingods | 1A | 26 | Utenfor stokk 4; K5 | 12 | JT |
| 150 | 56572/265 | Bryne | Skifer | 1A | 26 | Slipespor. Utenfor stokk 4; K5 | 12 | MJ |
| 151 | 56572/266 | Bryne | Skifer | 1A | 26 | Slipespor. Utenfor stokk 4; K5 | 12 | MJ |
| 155 | 56572/151 | Ukjent | Lær | 1A | 39 | Under stokk 4; K5. | 13B | JT |
| 157 | 56572/203 | Kam | Bein/gevir | 1A | 26 | Dobbelkam m/ dekor. Oppe på stokk 1; K5, under gulv; K19 | 12 | MJ |
| 159 | 56572/225 | Bakstehelle | Kleber | 1A | 29 | - | 13A | HE |
| 303 | 56572/19 | Nagle | Jern | 1B | 59 | Under tredekke K28 | 29 | HE |
| 304 | 56572/20 | Nagle | Jern | 1B | 59 | Under tredekke K28 | 29 | HE |
| 305 | 56572/246 | Kar; rand | Kleber | 1B | 59 | Østre del | 30 | HE |
| 306 | 56572/135 | Kar; buk | Leirgods | 1B | 59 | Østre del | 30 | HE |
| 307 | 56572/247 | Bakstehelle | Kleber | 1B | 59 | Østre del | 30 | HE |
| 308 | 56572/289 | Vevlodd | Kleber | 1B | 59 | Østre del | 30 | HE |
| 309 | 56572/290 | Vevlodd | Kleber | 1B | 59 | Østre del | 30 | HE |
| 310 | 56572/248 | Bakstehelle | Kleber | 1B | 59 | Østre del | 30 | HE |
| 311 | 56572/249 | Ukjent | Kleber | 1B | 59 | Muligens emne til vevlodd. Østre del | 30 | HE |
| 312 | 56572/285 | Vevlodd? | Brent leire | 1B | 59 | Østre del | 30 | HE |
| 313 | 56572/250 | Vevlodd | Kleber | 1B | 59 | Østre del | 30 | HE |
| 314 | 56572/251 | Vevlodd? | Kleber | 1B | 59 | Mulig vevlodd. Østre del | 30 | HE |
| 315 | 56572/252 | Vevlodd | Kleber | 1B | 59 | Svært skjørbrent. Østre del | 30 | HE |
| 316 | 56572/253 | Vevlodd | Kleber | 1B | 59 | Svært skjørbrent. Østre del | 30 | HE |
| 328 | 56572/255 | Bakstehelle | Kleber | 1B | 59 | Vestre del | 32 | HE |
| 329 | 56572/256 | Bakstehelle | Kleber | 1B | 59 | Vestre del | 32 | HE |
| 331 | 56572/270 | Bryne | Skifer | 1B | 59 | Stor, 3 frag- samme som F334 og F335. Vestre del, profil 3 | 32 | HE |
| 332 | 56572/138 | Kar; bunn | Leirgods | 1B | 59 | Sydskandinavisk rødgods: 1250-1325. Vestre del, profil 3 | 32 | HE |
| 333 | 56572/257 | Bakstehelle | Kleber | 1B | 59 | Vestre del | 32 | HE |
| 334 | 56572/271 | Bryne | Skifer | 1B | 59 | Samme som F331 og F335. Vestre del. | 32 | HE |
| 335 | 56572/272 | Bryne | Skifer | 1B | 59 | Samme som F331 og F334. 2 bryner. Vestre del. | 32 | HE |

Naturvitenskapelige prøver

| Pnr | Cnr | Type | Vedart | Kontekst/ kommentar | Dato | Sign. |
|-----|-----------|----------------------|--------|------------------------------------------------------------|----------|-------|
| 4 | 56572/294 | Jord, makrofossil | - | Lag 26, under K19- tregulv i hus II Innholder hasselnøtter | 01.07.08 | MJ |

5.2.3 Fase 3 – Etterreformatorisk aktivitet

| | Lag | Konstruksjoner | Tegningsnr. |
|----------------|----------------|----------------|---------------------|
| Felt 1A | 6, 8-16 | K1, K2 | T1B, T2B, T4, T6 |
| Felt 1B | 6, 8-9, 18, 20 | K3, K4 | T7, T8, T26 |

Fase 3 besto av et tredekke (K1), og en trerenne (K2), begge konstruksjoner hadde store mengder kvist og flis rundt seg som trolig dannet et risdekke, trolig for å fylle ut et fuktig område. Det ble også påtruffet konstruksjoner som kan tyde på at det var rester etter en etterreformatorisk bygning; hus I. Det ble blant annet avdekket tre stående jordgravde stolper og et kraftig brent tredekke som kan ha vært rester etter et tregulv (K3), og til dels kraftige treplanker (K4) som eventuelt kan ha vært en eldre gulvfase i hus I. Gjenstandene indikerte at fasen kan dateres til 1600-1700-tallet.

Nivå 1

Lag 9 i felt 1B lå ca 80 cm under dagens overflate. Laget var det første tegnenivået i felt 1B (T7). Lag 9 var svært heterogent, men ble behandlet og omtalt som et lag. Laget besto av mørk grå og tidvis brun sandblandet humus med linser av lysgul sand, og innslag av leire og kull. I forbindelse med de lysgule sandlinsene ble det påtruffet flere deler av skiferheller som kan ha rester etter en steinbelagt passasje eller liknende.

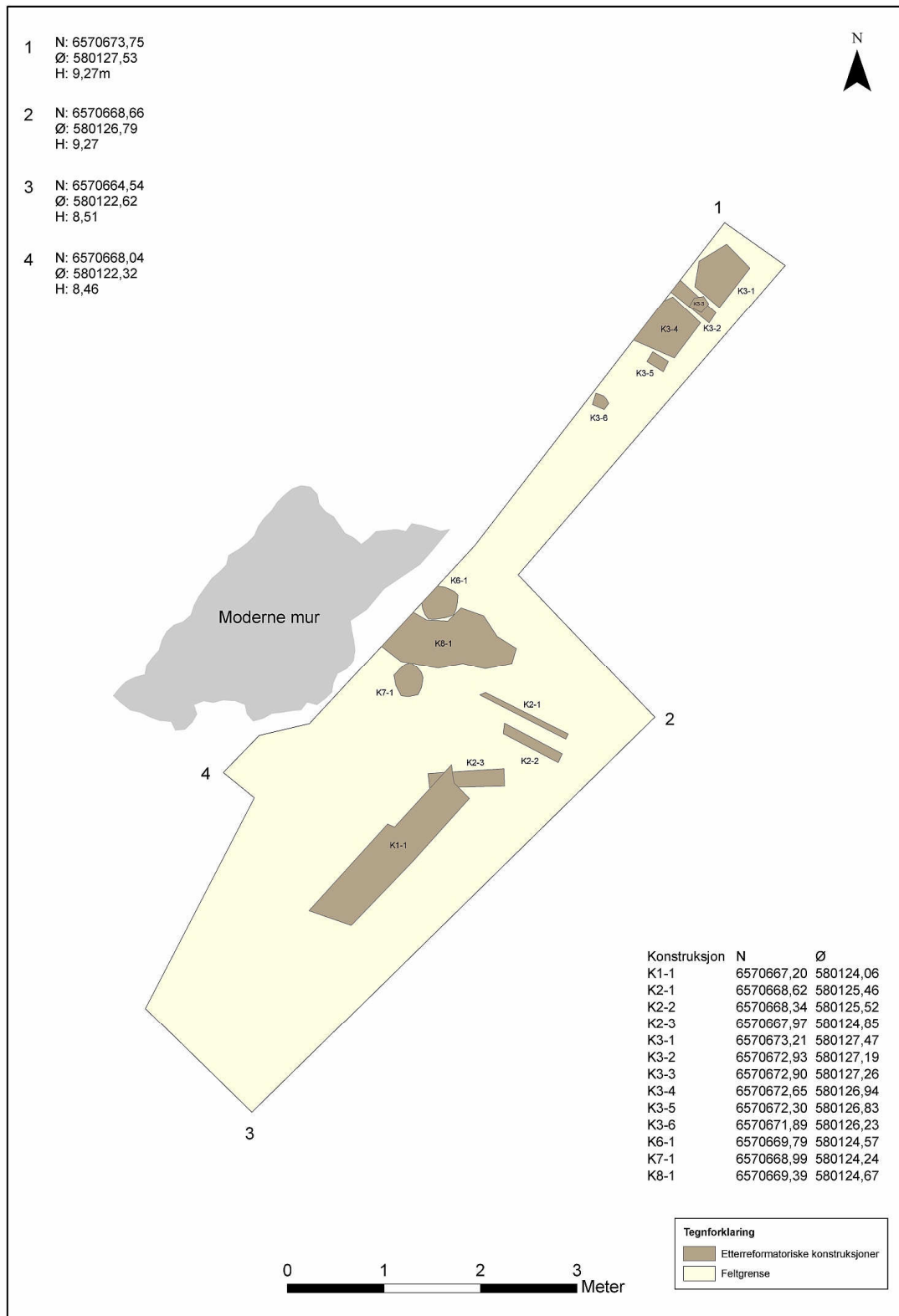
I bunnen av laget, ca 90 cm under dagens overflate, ble det påtruffet en trekonstruksjon bestående av tre stående stolper og kraftige treplanker liggende i retning nord-sør. Hele konstruksjonen fikk betegnelsen **K3**, men det er noe usikkert hvilken relasjon de ulike elementene har til hverandre. Plankene lå i flere lag, enkelte steder lå det et tynt lag treplanker på tvers under plankene. Treplankene var utsatt for brann, og var svært forkullet, de ble tolket til et mulig tredekke eller rester etter en passasje, men kan også ha tilhørt en etterreformatorisk bygning (hus I) sammen med de tre stolpene.

Det ble kun påtruffet et funn i laget; F35 som lå oppe på den ene treplanken. Funnet var et fragment av en bakstehelle. Bakstehellen er ikke daterende, men kan muligens indikere at laget er fra overgangen 1500-1600-tallet, eller tidlig etterreformatorisk tid; 1600-1700-tallet.



Foto; niku_ark_200327. K3- rester etter en etterreformatorisk konstruksjon.

Lag 11 i felt 1A lå ca 1-1,2 m under dagens overflate. Dette var det første tegnenivået i felt 1A (T4). Laget besto av seig kompakt mørk grå humus, og var etterreformatorisk. I laget ble det påtruffet rester etter en treplanke (K1) med lengde på ca 2 meter, samt mye kvist som lå i ulike retninger i laget. **K1** ble tolket som rester etter et tredekke, og kvisten har muligens vært en form for risdekke for å fylle ut et fuktig område. Lag 11 innholdt ingen funn.



Etterreformatoriske konstruksjoner. Kart laget av Lars Gustavsen, NIKU.

Nivå 2

Lag 16 i felt 1A lå ca 1,4 meter under dagens overflate. Laget innholdt mørkbrun kompakt humus iblandet flis, laget var til dels luktende. I bunnen av laget ble det påtruffet to parallelle skrånende planker som ble tolket til restene etter en trerenne; **K2**. Rundt K2 var det store mengder kvist, som igjen kan dreie seg om en form for risdekke. Det var også enkelte store steiner i laget som lå på en rekke, det var derimot vanskelig å se noen relasjon mellom steinene. Ved undersøkelse av laget var det i begynnelsen vanskelig å fastslå om kulturlaget var fra middelalder. Det ble funnet en middelaldersk teglstein, men trolig var denne kun tilfeldig i massen. I massen ned mot K2 og risdekket ble det funnet flere gjenstander; F16, 18-31, som hadde en klar etterreformatorisk karakter.



Foto; niku_ark_200228.jpg. Lag 16 med K2; trerenne.

Lag 20 i felt 1B lå ca 1,05 m under dagens overflate. Laget besto av gråbrun sandblandet leire med innslag av kull. I toppen av laget ble **K4** påtruffet. Konstruksjonen besto av til dels kraftige treplanker i retning øst-vest med to treplanker liggende på tvers, en mulig tolkning kan være at det var en eldre gulvfase i hus I. K4 var forstyrret av den moderne grøft 6, og de stolpene 1 og 2 tilhørende K3. Konstruksjonen endte ved grøft 6. Under treverket ble det påtruffet et keramikkskår (F37) og et glasskår (F39), begge gjenstandene var etterreformatoriske. Da gjenstandene var funnet under K4 var det tydelig at konstruksjonen var etterreformatorisk.

Funn i fase 3

| Fnr | Cnr | Gjenstand/ Del | Materiale | Felt | Lag | Konstruksjon/ kontekst/kommentar | Tnr | Sign |
|-----|-----------|---------------------|-----------|------|-----|----------------------------------------------|-----|------|
| 16 | 56572/48 | Kanne; hals/ buk | Steingods | 1A | 16 | Etterreformatorisk | 6 | GHH |
| 18 | 56572/140 | Krittpipe | Pipeleire | 1A | 15 | Stilk. V/ mulig trerenne | 6 | JT |
| 19 | 56572/49 | Kar; rand | Leirgods | 1A | 16 | Etterreformatorisk | 6 | MJ |
| 21 | 56572/50 | Kar; buk | Leirgods | 1A | 16 | Etterreformatorisk | 6 | MJ |
| 22 | 56572/51 | Fat; rand | Leirgods | 1A | 16 | Etterreformatorisk | 6 | MJ |
| 23 | 56572/52 | Fat; buk | Fajanse | 1A | 16 | Etterreformatorisk | 6 | MJ |
| 24 | 56572/53 | Kar; rand | Leirgods | 1A | 16 | Etterreformatorisk | 6 | JT |
| 26 | 56572/54 | Kar; buk | Leirgods | 1A | 16 | Etterreformatorisk | 6 | MJ |
| 28 | 56572/55 | Fat; rand | Leirgods | 1A | 16 | Etterreformatorisk | 6 | MJ |
| 30 | 56572/56 | Kanne; buk | Leirgods | 1A | 16 | 1600-t | 6 | JT |
| 31 | 56572/57 | Kanne; hals/buk | Steingods | 1A | 16 | "Bartmannkanne". Tidl. etterreformatorisk | 6 | KP |
| 35 | 56572/208 | Bakstehelle | Kleber | 1B | 9 | - | 7 | GHH |
| 37 | 56572/58 | Kar; buk | Steingods | 1B | 20 | Etterreformatorisk | 8 | JT |
| 39 | 56572/195 | Ukjent | Glass | 1B | 20 | - | 8 | JT |

6. Oppsummering og diskusjon

Det ble registrert tre faser som alle ble definert ut fra bebyggelsesspor. Den eldste husfasen (fase 1) med betegnelsen Hus III var en ubrent bygning fra første halvdel av 1200-tallet. Det var kun en liten rest av bygningen som ble dokumentert, da den ble avdekket i heissjakten. Hus III besto av en trapesformet svillstokk og et sammenhengende tregulv. Ut fra gulvplankenes lengderetning ser det ut til at bygningen var orientert vinkelrett på sjøen.

Hus II (fase 2) var også orientert vinkelrett på sjøen, og var trolig bygget i siste halvdel av 1200-tallet. Bygningen ble rammet av en svært omfattende brann, de fleste konstruksjonselementene var helt eller delvis brent eller varmepåvirket. Bygningen var laftet; det ble avdekket svillstokker som dannet en lafteramme samt svillstokker i felt 1B som kan ha tilhørt samme bygning. Bygningen var godt fundamentert på en stabberekke, noe som kan indikere at den har hatt to etasjer. Det ble avdekket store deler av et til dels hardt brent tregulv, og rester etter muligens det samme gulvet i felt 1B. Bygningen har innholdt minimum to rom, og i det ene rommet ble det påtruffet et hjørneildsted eller muligens restene etter en røykovn. Som nevnt var det noe usikkert om det var rester etter en eller to hus i fase 2. Det ble påtruffet klare bebyggelsesspor i både felt 1A og 1B på samme nivå, men det er mulig at det kan ha vært to tettliggende gårder som kun var adskilt med et dråpefall.

I den etterreformatoriske fasen ble det påtruffet konstruksjoner som ble tolket til en mulig bygning, og fikk betegnelsen hus I. Bygningen hadde trolig datering til 1600-1700-tallet, og besto av en konstruksjon med tre stående stolper og rester etter tregulv, muligens i to faser. Det ble også avdekket et tredekke og en trefenne, begge konstruksjoner var omringet av et risdekke. Dette ga indikasjoner om at området trolig har vært fuktig i denne fasen.

Bebyggelsesmønsteret sammenfaller i stor grad med resultatene fra nabotomten Nedre Langgate 45 i 1972/1973. Her var også bygningene oppført i lafteteknikk, ofte med stabberekke og steiner som fundamentering. Bygningene besto som oftest av to rom, men det var også eksempler på bygninger med tre rom. Fasen som fikk betegnelsen Situasjon 4 hadde to bygninger som var kraftig påvirket av brann. Denne fasen ble datert til 1200-1300-tallet med en hovedvekt på siste halvdel av 1200-tallet, og kan dermed være den samme som fase 2; Hus II på Nedre Langgate 43.

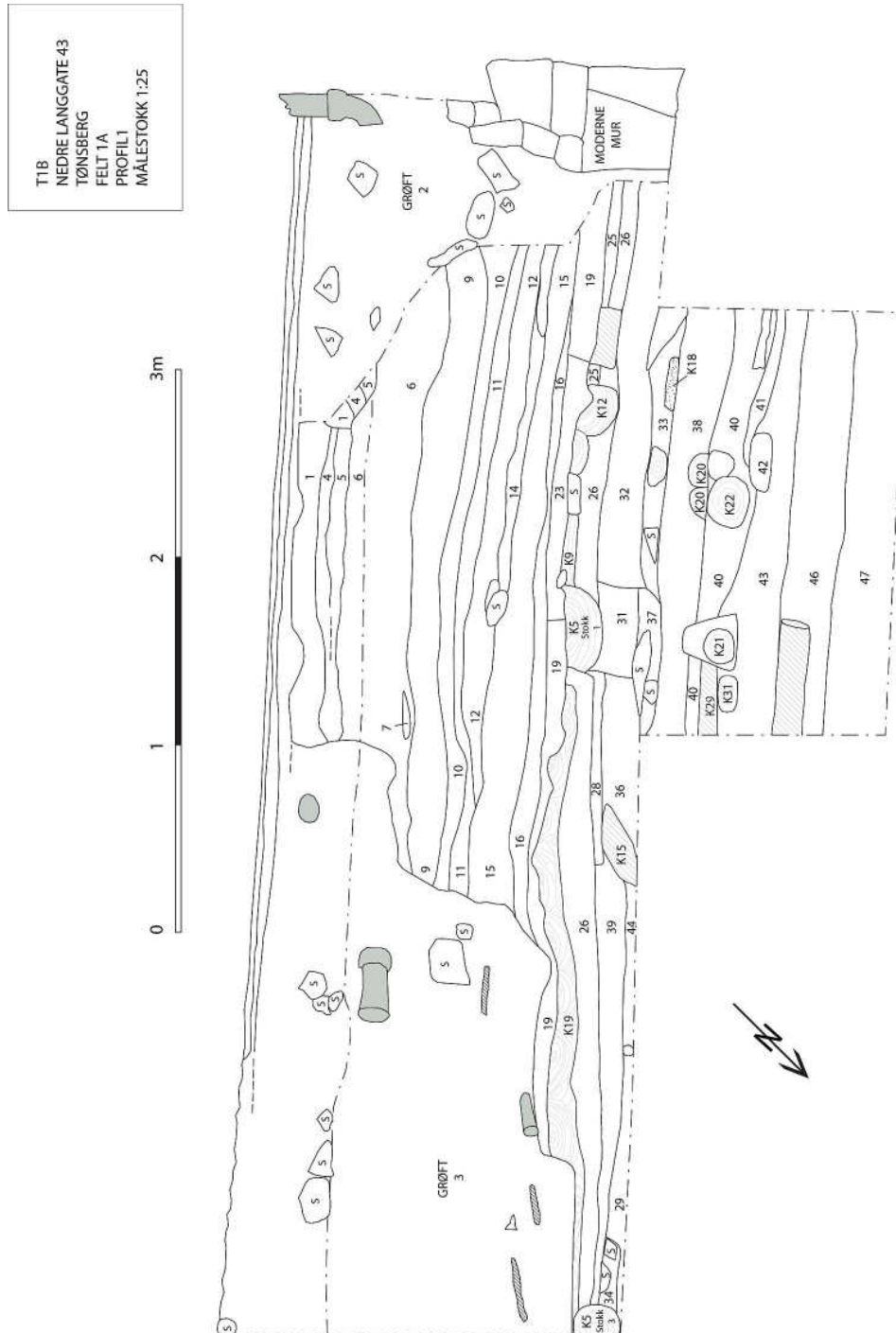
Bygningsrestene i kombinasjon med de daterende artefaktene ga til dels gode dateringer for de to husfasene; Hus II og Hus III. Ingen av treprøvene ble sendt til dendrokronologisk datering da det viste seg at kun en av prøvene kunne være egnet for datering samt at gjenstandene i de tre fasene kunne gi en svært god datering. Dette førte til at dateringen ut fra gjenstandene ville gi en mindre dateringsintervall enn en radiologisk eller dendrokronologisk datering. Ved utgravningene på tomten Nedre Langgate 40 i 1999 ble det kun tatt ut et lite antall prøver til dendrokronologisk datering, men ved analysene viste det seg at ingen av prøvene var egnet til datering. Det ble også her stadfestet at majoriteten av konstruksjonselementene var av gran. Ved disse to undersøkelsene i henholdsvis Nedre Langgate 40 og 43 kan en indikere at gran var det vanligste treslaget som bygningstømmer i Tønsberg fra 1200-tallet.

7. Litteratur

- Berg, A. 1989. Norske tømmerhus frå mellomalderen. Band 1. Allment oversyn. *Norske minnesmerker*. Utgjeve av Riksantikvaren og norsk folkemuseum, Landbruksforlaget, Oslo.
- Grieg, S. 1933. *Middelalderske byfund fra Bergen og Oslo*. Utgitt av Det Norske Vitenskapsakademi i Oslo. A.W. Brøgger Boktrykkeri A/S, Oslo.
- Hauglid, R. 1980. Laftekunst. Laftehusets opprinnelse og eldste historie. *Norske minnesmerker*. Utgitt av Riksantikvaren, Dreyers forlag, B. A. Butenschøn A/S & Co, Oslo.
- Høeg, H. I, Lidèn, H-E, Liestøl, A, Molaug P. B, Schia, E. og Wiberg, C. 1977. *De arkeologiske utgravninger I Gamlebyen, Oslo. Bind 1, feltet "Mindets tomt". Stratigrafi, topografi, daterende funngrupper*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Jacobsen, S. 1991. Hersker og smed. Smedarbeider i Tønsberg i tiden ca 1150-1350. *Arkeologiske rapporter fra Tønsberg nr 8, Nordre bydel, hefte 2*. Utgitt av Riksantikvaren, Utgravningskontoret i Tønsberg.
- Petersèn, A. H. 2007. *Nedre Langgate 41-43, eiendommen 1002/82, Tønsberg, Tønsberg kommune, Vestfold fylkeskommune*. Rapport Arkeologiske utgravninger, Tønsberg nr 66/2007. Upubl. Rapport, Norsk institutt for kulturminneforskning.
- Schia, E. 1987. *De arkeologiske utgravninger i Gamlebyen, Oslo. Bind 3, "Søndre felt". Strategi, bebyggelsesrester og daterende funngrupper*. Red. Erik Schia. Alvheim & Eide, Akademisk Forlag, Øvre Ervik 1987.
- Ulriksen, E. 1996. "Utkantens håndverkere og arbeidere". *En aktivitetsanalyse av "Nordre bydel" i middelalderens Tønsberg*. Avhandling til magistergrad i nordisk arkeologi ved Universitetet i Oslo, høsten 1995. NIKU Temahefte 3. Norsk institutt for kulturminneforskning.
- Ulriksen, E. 2002. Tønsberg havneområde. Stratigrafiske analyser. *NIKU Strategisk instituttprogram 1996-2001 Norske middelalderbyer*. NIKU 124. Red. Eli Ulriksen. Norsk institutt for kulturminneforskning. Oslo 2002.
- Peleprosjektet, volum 1. FoU-prosjekt Riksantikvaren 2005-2007. Upublisert rapport.
- Riksantikvaren, Distriktskontor Syd. Arkivmateriale.

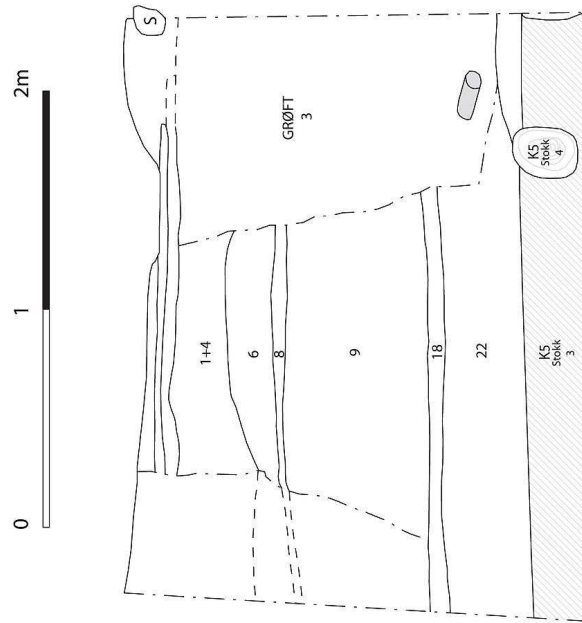
8. Vedlegg

8.1 Profiltegninger



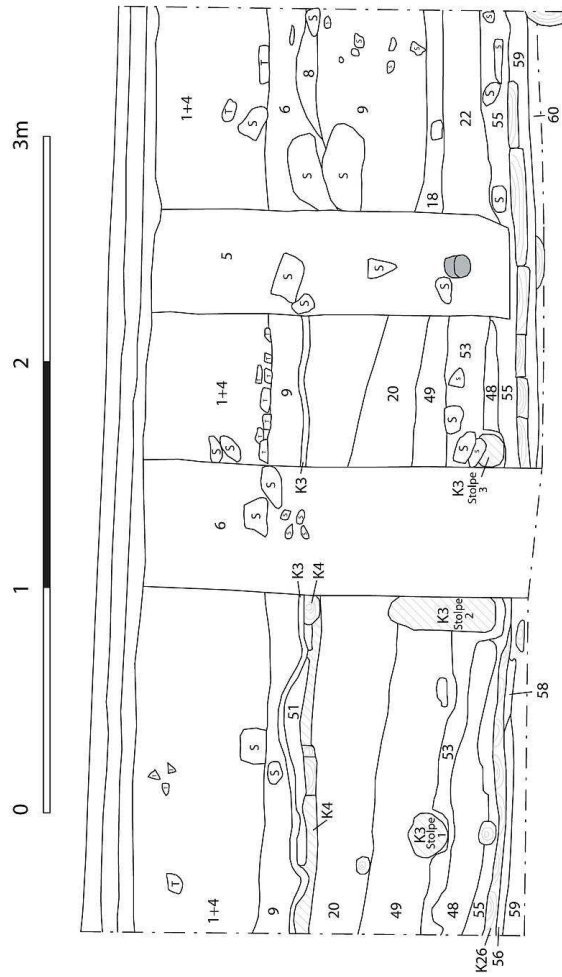
For lag- og konstruksjonsbeskrivelser, se vedlegg 8.2 og 8.3

T28
NEDRE LANGGATE 43
TØNSBERG
FELT 1A
PROFIL 2
MÅLESTOKK 1:25



For lag- og konstruksjonsbeskrivelser, se: vedlegg

T26
NEDRE LANGGATE 43
TØNSBERG
FELT 1B
PROFIL3
MÅLESTOKK 1:25



For lag- og konstruksjonsbeskrivelser, se: vedlegg 8.2 og 8.3

8.2 Lagliste

| Lnr | Type/ innhold | Felt | Fase | Nivå | Tnr | Tolkning/ kommentar |
|-----|--------------------------------------------------------------------------------------|--------|------|------|----------------|-----------------------------------------|
| 1 | Lys grå leire | 1A | - | - | - | Etterreformatorisk |
| 2 | Mørk grå sand | 1A | - | - | - | Etterreformatorisk |
| 3 | Lys brun sand | 1A | - | - | - | Etterreformatorisk |
| 4 | Teglstein | 1A | - | - | - | Etterreformatorisk |
| 5 | Stein | 1A | - | - | - | Etterreformatorisk |
| 6 | Mørk grå fet sandblandet humus | 1A | - | - | - | Topp kulturlag, etterreformatorisk, |
| 7 | Lys brun sand | 1A | - | - | 5 | Etterreformatorisk |
| 8 | Lys brun sand | 1A | - | - | 5 | Etterreformatorisk |
| 9 | Mørk grå og brun sandblandet humus | 1A, 1B | 3 | 1 | 5, 7 | Etterreformatorisk |
| 10 | Humus, treflis | 1A | - | - | - | Etterreformatorisk |
| 11 | Mørk grå seig humus | 1A | 3 | 1 | 3, 4 | Etterreformatorisk |
| 12 | Treflis | 1A | - | - | - | Etterreformatorisk |
| 13 | Lys grå leire | 1A | - | - | 3, 4 | Etterreformatorisk |
| 14 | Mørk grå siltblandet humus | 1A | - | - | - | Etterreformatorisk |
| 15 | Mørk grå sandblandet humus | 1A | - | - | - | Etterreformatorisk |
| 16 | Mørk brun kompakt humus iblandet treflis | 1A | 3 | 2 | 6 | Etterreformatorisk |
| 17 | Grå leire | 1A | - | - | - | Etterreformatorisk |
| 18 | Lys grå silt og sand | 1A, 1B | - | - | 8, 9 | - |
| 19 | Brannlag; kullblandet humus m/ brent tre, aske, brent sand, leire, småstein og never | 1A | 2 | 1 | 9, 10 | Middelalder. Over hus II |
| 20 | Gråbrun sandblandet leire med kull | 1B | 3 | 2 | 8 | Etterreformatorisk |
| 21 | - | - | - | - | - | Utgår |
| 22 | Brent og sintret sand, brent leire, brent treverk, kull og never | 1A | 2 | 1 | 10, 24, 25, 27 | Middelalder. Over hus II |
| 23 | Gul og brun sand iblandet kull, brent leire, brente og ubrente dyrebein | 1A | 2 | 2 | 10 | Middelalder. Fyllmasse i ildsted K9 |
| 24 | Lysbrun sandblandet humus | 1A | 2 | 2 | 11 | Middelalder. Inntil/nord for ildsted K9 |
| 25 | Brent treflisblandet humus m/ mye frø | 1A | 2 | 2 | 11 | Middelalder. Bunn av ildsted K9 |
| 26 | Brun treflisblandet humus iblandet leire | 1A | 2 | 3 | 12 | Middelalder. Under hus II |
| 27 | Brent sand, stein, brent treflis, kull, aske | 1A | - | - | 12, 13A/B | Middelalder. Fyllmasse i ildsted K14 |
| 28 | Grå sand | 1A | - | - | 13A/B | Middelalder |
| 29 | Grå sand m/ noe kull | 1A, 1B | - | - | 13A, 14 | Middelalder |
| 30 | Lys brun fet treflis | 1A | - | - | 13A/B | Middelalder |
| 31 | Brun humus m/ mye treflis | 1A | - | - | 13A/B, 14 | Middelalder |
| 32 | Brannlag; brent treverk, | 1A | - | - | 13A/B, | Middelalder |

| | | | | | | |
|----|--------------------------------------------------------------|----|---|---|------------------|--------------------------------------------------|
| | brent treflis og nøtter | | | | 14 | |
| 33 | Brent sand, stein | 1A | - | - | 13A/B, 14, 15 | Middelalder |
| 34 | Lysbrun brent sand m/ flate steiner | 1A | - | - | 13A, 14 | Middelalder |
| 35 | Brannlag; brent treflis, brent treverk | 1A | - | - | - | Middelalder |
| 36 | Brun treflis | 1A | - | - | 14, 15 | Middelalder |
| 37 | Brun møkk iblandet mose | 1A | - | - | 15 | Middelalder. Fyllmasse i mulig latrine K17 |
| 38 | Kompakt brun humus og treflis | 1C | 1 | 1 | 15, 16, 17 | Middelalder. Over hus III |
| 39 | Brun, fet humus iblandet treflis | 1A | 2 | 3 | 13B | Middelalder. Under hus II |
| 40 | Brun kompakt treflis iblandet noe møkk | 1C | 1 | 1 | 18 | Middelalder. Over hus III |
| 41 | Gråbrun sandblandet humus | 1C | 1 | 3 | 19 | Middelalder. Under hus III |
| 42 | Grå leire | 1C | 1 | 3 | 19, 20 | Middelalder. Under hus III |
| 43 | Brun møkk iblandet humus og treflis m/ mye dyrebein | 1C | 1 | 3 | 20, 21 | Middelalder. Under hus III |
| 44 | Treflis | 1A | - | - | 14 | Middelalder |
| 45 | Brun og grå grov sand | 1C | - | - | 21 | Middelalder |
| 46 | Brun møkk med mose iblandet treflis, kvist og granbar | 1C | - | - | 22 | Middelalder |
| 47 | Brun treflis iblandet møkk m/ kvist, granbar og nøtter | 1C | - | - | 23 | Middelalder |
| 48 | Gråbrun sandblandet humus m/ kull og aske | 1B | 2 | 1 | 26 | Middelalder. Over hus II |
| 49 | Brun seig humus iblandet noe treflis | 1B | - | - | - | Middelalder |
| 50 | - | - | - | - | - | Utgår |
| 51 | - | - | - | - | - | Utgår |
| 52 | - | - | - | - | - | Utgår |
| 53 | Grå brent sand, aske, leire og stein | 1B | 2 | 1 | 24, 25 | Middelalder. Over hus II |
| 54 | - | - | - | - | - | Utgår |
| 55 | Brannlag; brent sand, stein, brent treverk, kull | 1B | 2 | 1 | 27, 28 | Middelalder. Over hus II |
| 56 | Gulbrun sand | 1B | 2 | 3 | 29 | Middelalder. Under hus II |
| 57 | - | - | - | - | - | Utgår |
| 58 | Mørkbrun humus iblandet treflis | 1B | 2 | 3 | 29 | Middelalder. Under hus II |
| 59 | Brun flisblandet humus | 1B | 2 | 3 | 31, 32, 33 | Middelalder. Under hus II |
| 60 | Brannlag; brent sand, brent treverk, kull | 1B | - | - | 33 | Middelalder |
| 65 | - | - | - | - | - | Utgår |
| 66 | - | - | - | - | - | Utgår |
| 67 | - | - | - | - | - | Utgår |
| 68 | - | - | - | - | - | Utgår |
| 69 | - | - | - | - | - | Utgår |

8.3 Konstruksjonsliste

| Knr | Felt | Fase | Type | Tnr | Kontekst/ Kommentar |
|-----|------|------|------------------------------|------------------|----------------------------------------------------------------------------|
| 1 | 1A | 3 | Tredekke | 1 | Mye kvist. Etterreformatorisk |
| 2 | 1A | 3 | Trerenne | 6 | Mye kvist og stein. Etterreformatorisk |
| 3 | 1B | 3 | Mulig tregulv og 3 stolper | 7 | Mulig rester etter bygning; hus I. Etterreformatorisk |
| 4 | 1B | 3 | Tregulv | 8 | I lag 20. Etterreformatorisk |
| 5 | 1A | 2 | Svillstokker; 4 stk | 10-12 | Lafterammen tilhørende hus II |
| 6 | - | - | - | - | Utgår |
| 7 | - | - | - | - | Utgår |
| 8 | - | - | - | - | Utgår |
| 9 | 1A | 2 | Ildsted | 10, 11 | Ildsted/ rester etter røykovn i hus II |
| 10 | - | - | - | - | Utgår |
| 11 | 1A | 2 | Syllsteinrekke; 11 stk stein | 11 | Fundament til ildsted K9 i hus II |
| 12 | 1A | 2 | Rundstokk | 11, 12 | Fundament til ildsted K9 i hus II |
| 13 | - | - | - | - | Utgår |
| 14 | 1A/C | - | Ildsted | 12, 13A/B, 14-16 | Eldre enn hus II, yngre enn hus III |
| 15 | 1A | - | Flettverksrenne | 12, 13A/B, 14 | Midt i feltet, planker og flettverk, eldre enn hus II |
| 16 | 1A/C | 2 | Stabberekke; 9 stolper | 12, 13A/B, 14-18 | Fundament til hus II. |
| 17 | 1A/C | - | Latrine? | 14, 15, 16 | Ren møkk m/ mose |
| 18 | 1C | - | Tredekke | 15 | Brent tredekke. Eldre enn hus II, yngre enn hus III |
| 19 | 1A | 2 | Tregulv; 10 gulvplanker | 10, 11 | Tregulv tilhørende hus II |
| 20 | 1C | 1 | 2 stk halvklyvvinger | 17 | Trolig tilhørende hus III |
| 21 | 1C | 1 | Svillstokk | 17-20 | Trapeformet svillstokk i hus III |
| 22 | 1C | 1 | Veggstokk | 19, 20 | Rundstokk trolig tilhørende hus III |
| 23 | 1C | - | Treplanker | 21 | I lag 43. Usikker funksjon. Eldre enn hus III |
| 24 | 1C | - | Halvklyvving | 23 | I lag 47. Usikker funksjon. Eldre enn hus III |
| 25 | 1C | - | Trestolpe | 23 | I lag 47. Usikker funksjon. Eldre enn hus III |
| 26 | 1B | 2 | Tregulv; 6 gulvplanker | 28 | Trolig tilhørende hus II i felt 1A |
| 27 | 1B | 2 | Ildsted? | 28 | Mulig rester etter et ildsted, eller kun rester etter brannen. Over hus II |
| 28 | 1B | 2 | Halvklyvving | 29 | Mulig svillstokk under tregulv K26 i hus II |
| 29 | 1C | 1 | Tregulv; 7 gulvplanker | 20 | Tregulv tilhørende hus III |
| 30 | 1B | 2 | Tregulv; 5 gulvplanker | 31 | Tregulv, samme som K26, trolig tilhørende hus II i felt 1A |
| 31 | 1C | 1 | 2 stk trestokker | 21 | Under tregulvet K29 i hus III |
| 32 | 1C | 1 | Treplanke | - | Treplanke beliggende over tregulvet i hus III, mulig gulvstokk |

8.4 Rapport; vedartsbestemmelse

Høeg - Pollen, 876 842 262,
Helge Irgens Høeg,
Gloppeåsen 10,
3261 LARVIK

Oslo, 26/1-09.

Til Hanne Ekstrøm.

Analyse av 6 kull/vedprøver fra middelalderutgravning i Tønsberg 2008.

P 1, kull.

Det ble bestemt 10 biter. Alle var Picea (gran).

P 2, kull.

Det ble bestemt 5 biter. Alle var Picea (gran).

P 5, tre.

Det ble bestemt 1 bit. Den var Picea (gran).

P 6, tre.

Det ble bestemt 1 bit. Den var Picea (gran).

P 7, kull.

Det ble bestemt 7 biter. Alle var Picea (gran).

P 12, tre.

Det ble bestemt 1 bit. Den var Pinus (furu).

Helge Irgens Høeg,